

IDA-VIRU MAAKONNA TERVISE- JA HEAOLUPROFIIL

Jõhvi 2020

SISUKORD

1. MAAKONNA ÜLDANDMED.....	5
RAHVASTIK	6
ELANIKE KAASAMINE	10
KOGUKONNA MOTIVAATORID	12
2. RAHVASTIKU TERVISESEISUND	13
LASTE VAIMNE JA FÜÜSILINE TERVIS.....	22
ÕPILASTE KEHAMASSIINDEKS, KEHALINE AKTIIVSUS	23
ÕPILASTE VAIMNE TERVIS	25
3. ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND	27
KOOLID JA LASTEAIAD	27
KUTSE- JA KÕRGHARIDUS	30
SOTSIAALVALDKOND JA TERVISHOID.....	32
TERVISETEENUSED IDA-VIRUMAAL	36
RIIKLIKU IMMUNISEERIMISKAVA TÄITMINE EESTIS JA IDA-VIRUMAAL/ NARVAS.....	37
NÕUSTAMISTEENUSED	38
SPORDIRAJATISED JA TERVISERAJAD	39
KULTUUR	41
MAJANDUS JA TÖÖHÕIVE	42
ÜHISTRANSPOORT	47
4. TURVALISUS	48
KESKKONNAMÕJURID: ROHEALAD, ÕHK, JOOGIVESI, PÕLEVKIVI.....	48
TRANSPORT JA TEEDEVÕRK	49
TURVALINE KOGUKOND POLITSEI PILGU LÄBI.....	51
ALAEALISED	51
LÄHISUHTEVÄGIVALD.....	52
LIIKLUS.....	53
TULEKAHJUS HUKKUNUD JA VIGASTATUD	57

SISSEJUHATUS

Ida-Virumaa on vastuoluline ja kohati ekstreemne maakond. Siin on nii fantastiliselt kaunist loodust kui ka silma riivavaid olmejäänukeid eelmisest sajandist.

Maakond on rikas maavarade ja vaatamisväärsuste poolest. Siin on üle 200 km erinevaid matkaradu. Teiselt poolt on jäätmete hunnikud ja tuhaplatood ning õhusaaste, mis mõjutab kaudselt inimeste tervist hingamisteede ja südameveresoonkonna haiguste ning allergiate näol.

Maakonna asutused ja ettevõtted on suunanud väga palju ressursse jääkreostuse likvideerimisse ja vähendamisse, loodusressursside ja vaatamisväärsuste säilitamisse. Palju on siiski veel teha.

Käesolevas tervise- ja heaoluprofiilis kirjeldatakse eluvaldkondi, millega meie inimesed igapäevaselt kokku puutuvad ja mis suuremal või vähemal määral avaldavad mõju tervislike valikute tegemisele.

Inimese tervislik seisund oleneb nii elu- kui ka töötingimustest, keskkonnamõjudest, arstiabi ja teenuste kättesaadavusest. Oluline roll on ka käitumisharjumuste ja eluviiside kujundamisel.

Tervise- ja heaoluprofiili koostamise eesmärgiks on Ida-Viru maakonnast üldise pildi andmine, mis loob eeldused analüüsiks ja annab sisendeid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse keskkonna muutmiseks ning tervisekäitumise mõjutamiseks, parandades parema tervise kaudu maakonna elanike elukvaliteeti ja suurendades inimeste heaolu.

Oluline on, et tervisetgevuste planeerimise tulemusel teadvustaksid poliitiliste otsuste tegijad kõikides eluvaldkondades, et nad mõjutavad oma otsustega kaudselt või otseselt idavirumaa elanike tervist. Seetõttu on tähtis, et strateegilised planeeringud oleksid pikaajalised ja järjepidevad, et tegevusi hinnataks tõenduspõhiselt ja et nende tegevuste tulemusel väheneks tervisealane ebavõrdsus ja paraneks rahva tervis.

Ida-Viru maakonna tervise- ja heaoluprofiil on dokument, milles kajastatakse nii maakonna üldandmeid kui ka elanike tervise olukorda ja seda mõjutavaid tegureid. Profiili abil tuuakse välja maakonna peamised tervisekäitumise probleemid, vigastuste põhjused, sekkumist vajavad valdkonnad ning tegevused.

Tervise- ja heaoluprofiili oluliseks osaks on tegevuskava, millega tagatakse vajalike tegevuste järjepidevus haiguste ennetamisel ja tervise parandamisel ning mis on seotud ka maakonna arengustrateegia tegevustega.

Profiil on suunatud kõigile omavalitsustele ja maakonna elanikele. See annab laiemal määral otsusetegijatele, samal ajal ergutades kogukonna liikmeid parema tervise nimel tegutsema, läbimõeldumalt toituma, rohkem liikuma, ohutumalt käituma.

Omavalitsuste võimuses on muuta keskkond elanike jaoks sobilikuks, et inimestel oleks siin hea elada, et nad saaksid tegeleda rahuldust pakkuvate hobidega, meelepärase spordialaga, turvaliselt liigelda.

Inimest hoiab kogukonnas töö, ühistransport, teenuste kättesaadavus, turvalisus, kaasatus, vaba aeg, sport, kultuur ehk siis toetav elukeskkond.

1. MAAKONNA ÜLDANDMED

Ida-Virumaa on Eesti kirdepoolseim maakond, mis piirneb põhjast Soome lahega, idast Eesti-Venemaa piiriks oleva Narva jõega, lõunast Peipsi järvega. Edela ja lääne poolt kulgeb maakonna piir enamjaolt läbi metsade ja soode, eraldades maakonna Jõgevamaast ja Lääne-Virumaast. Maakonna pinnamood on suhteliselt tasane. Soome lahe rannikut piirab Ida-Viru maakonna ulatuses Põhja-Eesti pank, mille keskmine kõrgus on üle 50 m, Ontika lähistel kuni 56 m üle merepinna. Maakonna territooriumil on palju järvi, millest 70 on suuremad kui üks hektar. Maakonda veestavad 165 jõge, oja jm veekogu. Ligi kolmandik maakonna territooriumist on looduskaitse all.

Ida-Virumaal paiknevad põlevkivi kaevandamisest tekkinud aherainemäed, Kurtna järvistu, Alutaguse põlismetsad, mererannik, Peipsi järv (Alajõe, Kauksi rand), Toila ja Narva-Jõesuu kuurort. Maavaradest leidub Ida-Virumaal põlevkivi, fosforiiti, sinisavi, lubjakivi, ehitusliiva ja turvast.

Rahvaarv – 138 266 (01.01.2018)

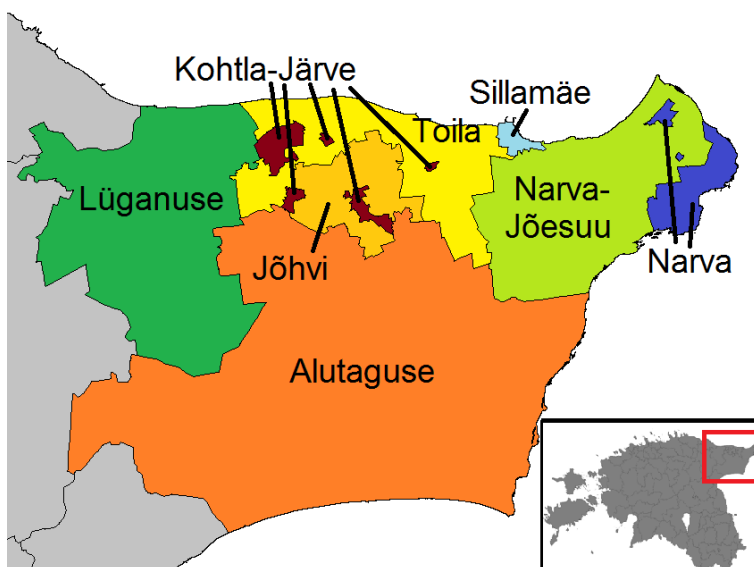
Pindala – 2972 km² (Maa-amet, 11.03.2018)

Asustustihedus – 46,5 elanikku km² kohta

Maakonna keskus – Jõhvi linn (asustusüksusena)

Omavalitsusüksused – 4 linna (Narva-Jõesuu, Kohtla-Järve, Narva, Sillamäe) ja 4 valda (Toila vald, Lüganuse vald, Alutaguse vald, Jõhvi vald) (01.01.2018)

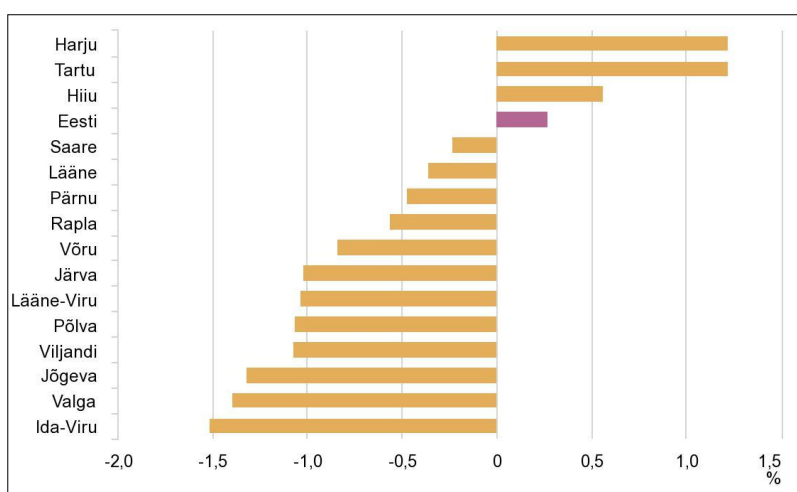
Ida-Virumaa omavalitsusüksused peale 2017. aasta haldusreformi

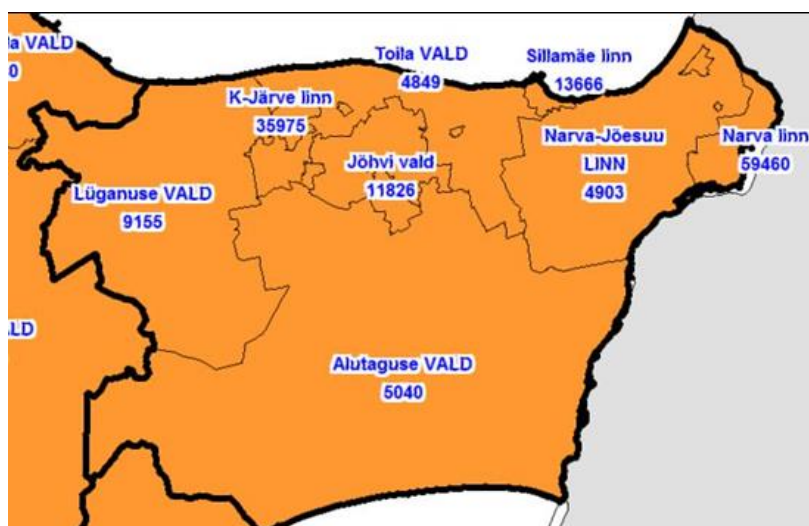
Joonis 1. Allikas: Vikipeedia

Pärast 2017. aasta haldusreformi on maakonna pindala, haldusjaotus ja rahvaarv muutunud. Ida-Viru maakonnast läksid Jõgevamaa koosseisu Avinurme vald (194 km²/1271 elanikku) ja Lohusuu vald (102 km²/692 elanikku) ning Lääne-Virumaa koosseisu Aseri vald (67,14 km²/1555 elanikku). Seega jäid maakonna piirid ca 363,14 km² väiksemaks ning elanike arv vähenes ca 3500 inimese võrra. Viimase aastakümne jooksul on Ida-Virumaa elanike arv kõvasti vähenenud. Sillamäe on kaotanud ligi 3000 inimest ja piirkonna suurim linn Narva peaaegu 7000 inimest. Kõige väiksem Ida-Virumaa omavalitsus on Narva-Jõesuu linn.

Ida-Virumaa on pindalalt Pärnumaa, Harjumaa, Lääne-Virumaa ja Viljandi maakonna järel viiendal kohal. Järgnevalt jooniselt on näha rahvaarvu muutus Ida-Virumaal võrreldes teiste Eesti maakondadega.

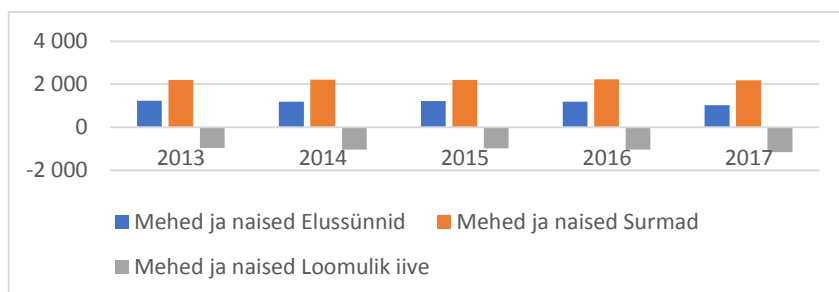
Joonis 2. Rahvaarvu muutus, 1. jaanuar 2017-2018. Allikas: Statistikaamet

Joonis 3. Rahvastiku paiknemine. Allikas: Rahvastikuregister

Asustihedus maakonnas on ebaühtlane. Oluline osa rahvastikust on koondunud suurte maanteedel möjualasse ning valdav osa elanikkonnast on koondunud maakonna põhjaossa

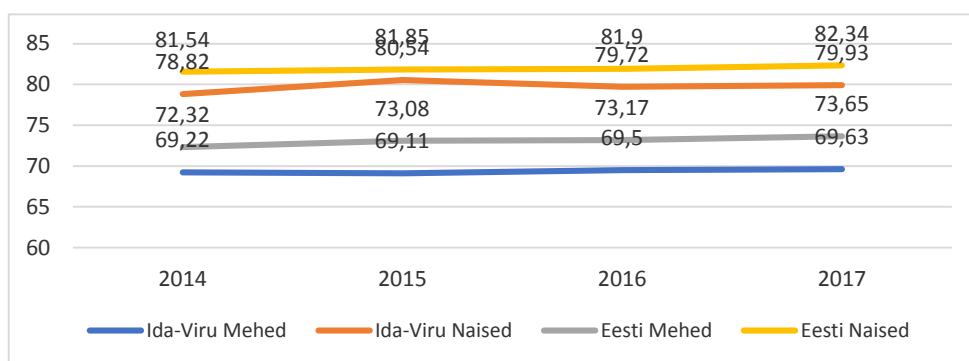
ehk siis tööstuspiirkonda. Lõunasuunas paiknevus hajub. Maakonna rahvastikust enamuse moodustavad venelased. Eestlasi on kogu Ida-Virumaa elanikkonnast 17,6%. Ülejäänud rahvuste osakaal on väike, kuid kokku on Ida-Virumaal esindatud 60 eri rahvust. (A. Dushman, *Ida-Virumaa Integratsioonikeskus, 2018*)

Joonis 4. Sünnid, surmad, loomulik iive Ida-Virumaal. Allikas: Statistikaamet

Ida-Viru maakonnas sündis 2016. aastal 1031 last, mis moodustas 7,1% elanike arvust. Eestis sündis samal ajal 13 520 last, mis on ka varasemast näitajast ligi 400 võrra vähem.

Nagu allpool olevalt rahvastikupüramiidilt (Joonis 7) näha, on noori naisi, potentsiaalseid sünnitajaid, jäänud maakonnas vähemaks, seega sünnib ka lapsi vähem.

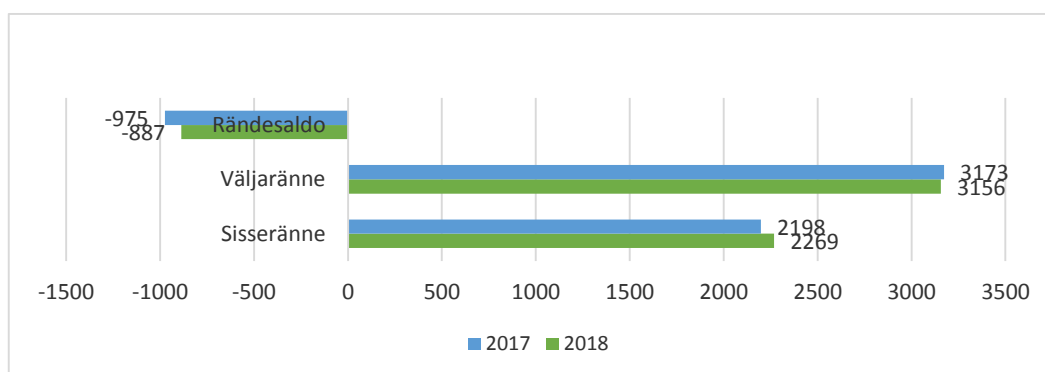

Joonis 5. Oodatav eluiga sünnimomendil. Allikas: Statistikaamet

Ida-Virumaa meeste oodatav keskmine eluiga sünnimomendil on viimase kümne aasta jooksul tõusnud 4 aasta, ja naistel 2 aasta võrra. Seega maakonna rahvastiku oodatav eluiga kasvab vähehaaval.

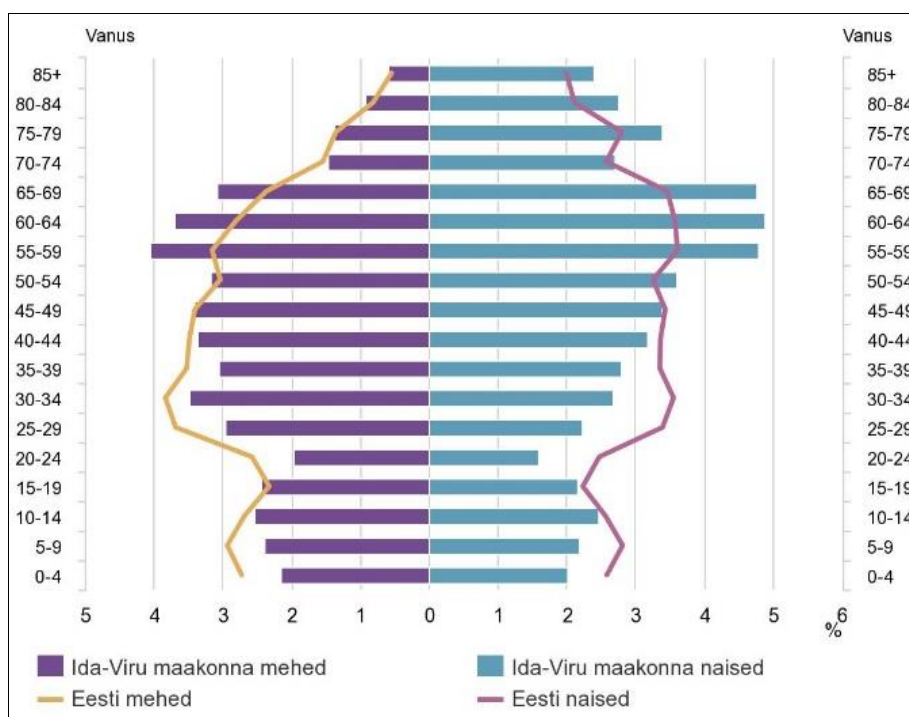
Ida-Virumaa meeste ja naiste oodatava eluea vahe on 10,6 aastat. Eestis keskmiselt on see vahe 8,6 aastat ning Euroopa Liidus 5,4 aastat. Euroopa Liidu keskmise elueaga võrreldes elavad Ida-Virumaa elanikud 5-7 aastat vähem.

Olulisimaks maakonna rahvastiku seisumõjutavaks teguriks on väljaränne teistesse Eesti piirkondadesse ja välismaale, vene keelt kõnelevad inimesed asuvad ümber põhiliselt Tallinna.

Joonis 6. Sisseränne, väljaränne, rändesaldo 2017, 2018. Allikas: Statistikaamet

Jätkuv negatiivne iive ja väljaränne 2018. aastal on maakonna elanike arvu kahandanud 2173 inimese võrra. Viimase kümne aasta jooksul on Ida-Virumaa elanikkond vähenenud peaaegu 20 000 elaniku võrra, mis on ligi 12% rahvastikust. Rahvastikuregistri andmetel on suhteliselt suurim kadu kümne aasta jooksul toimunud praeguses Lüganuse vallas, väikseim Toila vallas.

Joonis 7. Ida-Viru maakonna rahvastikupüramiid seisuga 01.01.2018 Allikas: Statistikaamet

Vanuseliselt on kõigis Ida-Virumaa omavalitsustes 0-17-aastaste osakaal enam-vähem võrdne, ulatudes 15-20%-ni. Üle 65-aastaste osatähtsus Narva-Jõesuu linnas ja Jõhvi vallas moodustab kogu elanikkonnast 15-20%, ülejäänud omavalitsustes on see näitaja natuke suurem (20-25%). Kõige rohkemaarvulisema rühma elanikkonnast moodustavad Ida-Virumaal 55-69-aastased mehed ja naised. Võrreldes 2007. aastaga on Ida-Virumaa rahvastikus enim vähenenud väikelaste ja 20-45-aastaste osakaal.

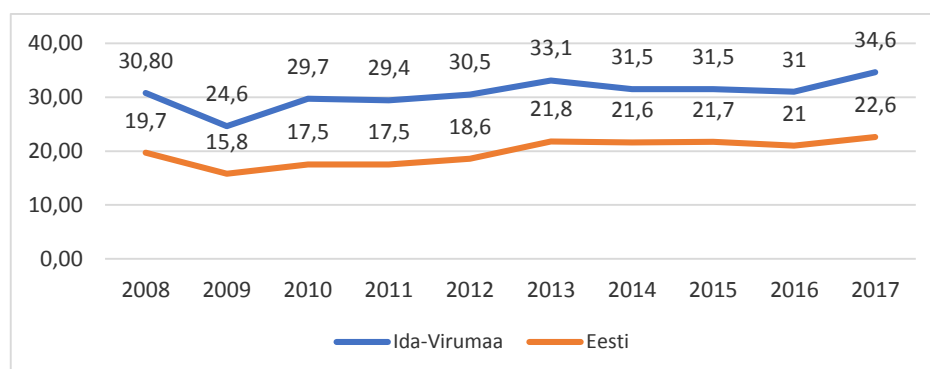
NÕRKUSED

- Meeste oodatav eluiga sünnimomendil on naistega võrreldes üle 10 aasta lühem.
- Negatiivsest iibest ning negatiivsest rändesaldost tulenevalt väheneb rahvaarv jätkuvalt.
- Tööealise rahvastiku lahkumise ja negatiivse iibe tõttu on kasvanud eakate osakaal ning vähenenud laste ja noorte arv. (Joonis 4) Sellest tulenevalt väheneb järjepidevalt ka maksumaksjate arv ning tekib kohaliku tööjõu puudus, mis vähendab investorite huvi ning seeläbi halveneb maakonna majanduslik olukord.
- Ida-Virumaa inimesed lahkuvad maakonnast põhiliselt parema töö ja teenistuse leidmise nimel.

ETTEPANEKUD

- Parandada maakonna füüsilist, majanduslikku ja vaimset elukeskkonda.
- Otsida ja leida võimalusi tegevussuundade ja töökohtade loomiseks, mis oleksid ka noortele atraktiivsed ja karjäärivõimalusi pakkuvad.
- Pakkuda eakatele paindlikku tööturul osalemise võimalust.

VÕRDSED VÕIMALUSED JA KAASAMINE

Joonis 8. Suhtelise vaesuse määr, %. Allikas: Statistikaamet

Idavirulaste Eesti keskmisest madalam tööhõive määr ning keskmine brutotulu mõjutavad suhtelise vaesuse määra.

Statistikaameti andmetel ulatus suhtelise vaesuse määr 2017. aastal 34,6%-ni, samal ajal, kui Eesti keskmine oli 22,6%.

Piirkonna tööstuslik eripära tingib suures osas põlevkivi kaevandamises ja sellest tulenevate tööstusharude tootmisprotsessides osalevate spetsiifiliste erialade töötajate tööhõive. Kuna suund on võetud alternatiivkütuste tootmisele, vähenevad põlevkivi kaevandamine ja sellest õlide tootmine. Et vastava ala töötajaid pole enam nii palju vaja, on paratamatud suured koondamised, mis omakorda põhjustavad inimeste sissetulekute vähenemist ning vaesuse määra suurenemist.

ELANIKE KAASAMINE

Kui jagame erinevatele osapooltele ja huvirühmadele nii kohalikul kui riigi tasandil tasakaalustatud ja objektiivset infot, aitab see otsuste tegijatel langetada ühiskonnale vajalikke otsuseid ja pakkuda probleemidele lahendusi. Võimalus erinevatel ühiskonna esindajatel läbikaalumise juures sõna sekka öelda annab parema arusaama ühiskonna ootustest ja otsuste mõjudest.

Kodanikuühiskonnas on oluline osa mittetulundusühingutel, mis tegutsevad elanikkonnale oluliste ja vajalike asjadega vabatahtlikult. Näiteks võib tuua vabatahtlikud päästjad. Kultuuri- ja sporditegevustel on kolmandas sektoris samuti oluline roll. Sotsiaalvaldkonnas pakuvad MTÜ-d vajalikke teenuseid. Mittetulunduslikud ühendused, näiteks LEADER, kalandusfondi grupid jne, toetavad ka ettevõtteid.

Ida-Virumaal on loodud mitmeid võimalusi elanike kaasamiseks. Kogukondlike tegevuste realiseerimiseks on loodud ühinguid, seltse, seltsinguid, kolmanda sektori ühendusi, survegrupe.

Ida-Virumaal oli 2018. aasta seisuga 1486 MTÜ-d.

Kogukondlike tegevuste kaudseks realiseerimiseks ja rakendamiseks on Ida-Viru Omavalitsuste Liit omakorda moodustanud institutsioonilised komisjonid ning sinna on kaasatud omavalitsuste esindajaid, kes kannavad kogukondlikke ideid ja kannavad hoolt inimeste vajaduste rahuldamise eest.

Maakonnas tegutsevad järgmised komisjonid ja nõukogud:

- Regionaalne kriisikomisjon
- IVOL-i ühistranspordikomisjon
- Kohaliku omaalgatuse programmi (KOP) raames toetuste taotluste hindamise komisjon
- Ida-Viru maakonna tervisenõukogu
- Ida-Viru maakonna turvalisuse nõukogu
- Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu heakorrakomisjon
- Maakondlik liikluskomisjon
- Laulu- ja tantsupeo Ida-Virumaa maakondlik komisjon
- Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu haridus- ja noorsootöökomisjon

Väga olulist rolli kaasamisel täitis Ida-Virumaa arengustrateegia uuendusprotsess, milles osalesid üle maakonna erinevad asutused, institutsioonid, kolmanda sektori ja kodanike ühendused.

Oluliseks teemaks Ida-Virumaal on lõimumine, kuna ligi 80% elanikkonnast moodustavad muude rahvuste esindajad. Nende seas on enim vene keelt kõnelevaid inimesi. Seega on oluline tagada neile põhirahvusest elanikega võrdsed võimalused toimetulekuks ja heaoluks.

Hariduse poole pealt vaadatuna võib öelda, et kasvab venekeelsete inimeste soov leida eesti keele õppimise võimalusi ning suureneb lastevanemate arv, kes soovivad lapsi panna eestikeelsetesse õppeasutustesse. Tööturul on eestlastel võrreldes teistega siiani parem positsioon, kuid paljudes ettevõtetes ja asutustes töötamiseks tuleb Ida-Virumaal osata ka vene keelt, paraku oskavad eesti noored vene keelt ühe kehvemini. Vähene vene keele oskus pärsib eesti noorte võimalusi tulla Ida-Virumaale tööle ja elama. Meediakanalid ja infokeskkonnad on eesti- ja venekeelsetel inimestel erinevad ning see põhjustab sageli ka teatud maailmavaatelisi erinevusi.

KOGUKONNA MOTIVAATORID

Ida-Viru maakonnas on oma tegevusega maakonna arengusse panustavate inimeste motiveerimiseks ja tunnustamiseks erinevaid võimalusi:

- *Maakonna teenetemärk* – Ida-Viru maakonna teenetemärk on maakonna kõrgeim autasu. Teenetemärki annab välja Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit neile, kellel on eriti silmapaistvaid isiklikke teeneid Ida-Viru maakonna ees.
- *Aasta tegija* – auhinna eesmärk on väärtustada ning avaldada avalikku tunnustust inimesele, organisatsioonile või ettevõttele, kes oma tööalase või ühiskondliku tegevusega on silma paistnud Ida-Virumaa arendamisel, kujundanud maakonna mainet ja toonud piirkonnale tuntuks.
- *Virumaa kirjandusauhind* – alates 1998. aastast annavad Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa omavalitsusliidud ühiselt välja Virumaa kirjandusauhinda, mis määratakse parimale aasta jooksul ilmunud Eesti ajalugu kajastavale väärtkirjanduse hulka kuuluvale eestikeelsele kirjandusteosele.
- *Hea ema valimine* – selle sündmuse korraldamise eesmärgiks on väärtustada pereelu ning ema rolli peres ja ühiskonnas.
- *Maakonna kaunimad kodud* – omavalitsused esitavad 3 kaunima kodu kandidaati, mille seast komisjon valib välja 3 kaunimat kodu, kes esitatakse presidendile tunnustuse saamiseks. Ülejäänutele kingib omavalitsuste liit lipuviiru.
- Erinevate valdkondade parimaid ja oma tegevusega silmapaistvaid inimesi tunnustatakse ka kohalikes omavalitsustes (näiteks parim sportlane jne).

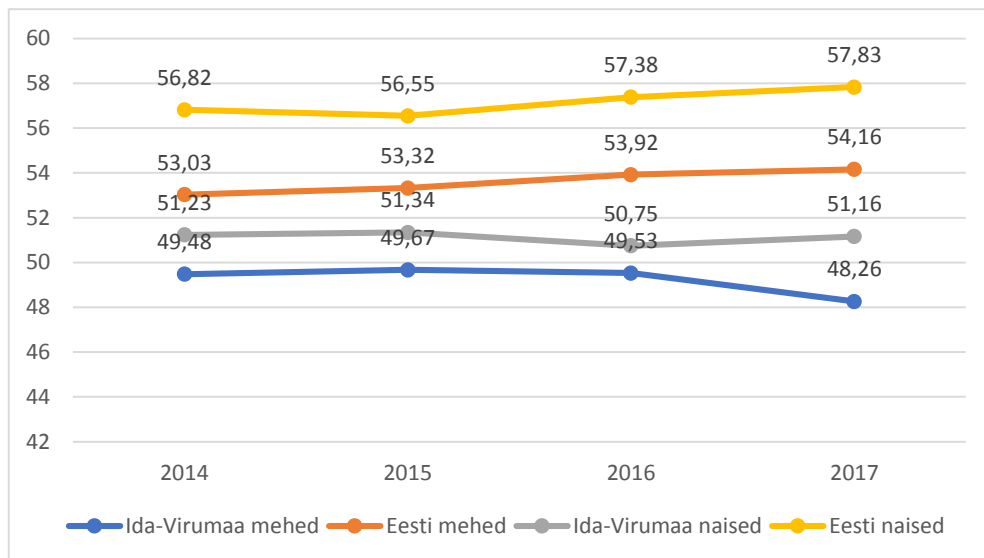
NÕRKUSED

- Tunduvalt madalam tööhõive määr ja kõrge suhtelise vaesuse määr võrreldes Eesti keskmise näitajaga.
- Puudulik info ja meedias peaaegu olematu kogukonna tegevuste kajastamine.

ETTEPANEKUD

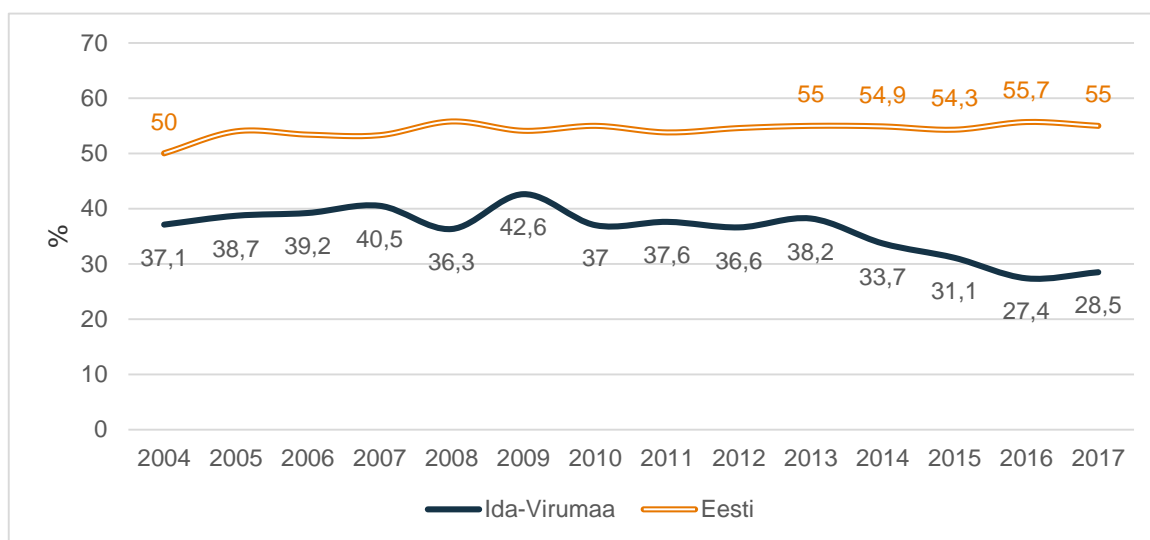
- Koguda ja avaldada infot vabaihenduste, MTÜ-de jms kohta, kajastada nende tegevusi meediakanalites, leidmaks koostöövõimalusi.
- Kaasata rohkem kogukondade inimesi nende igapäevaelu puudutavate keskkonna- ja heaoluküsimuste lahendamisse.
- Rohkem märkamist ja motiveerimist ning aktiivsesse tegevusse kaasamist.

2. RAHVASTIKU TERVISESEISUND

Joonis 9. Tervena elatud aastad. Allikas: Statistikaamet

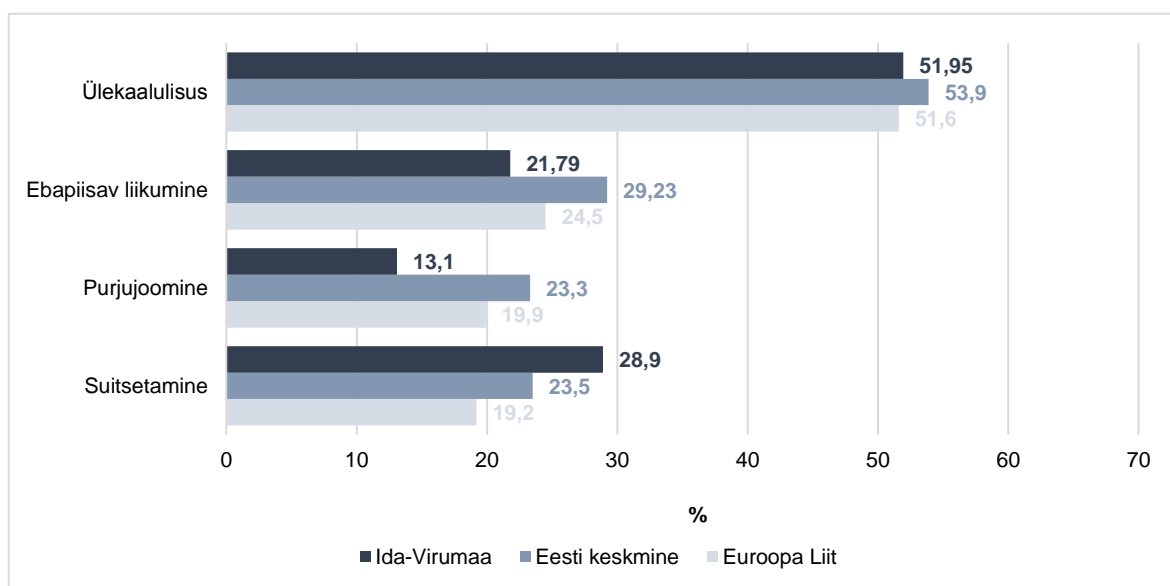
Eurostati 2014. aasta andmetel oli tervena elatud aastate näit Euroopa meestel ja naistel enam-vähem võrdselt ligi 63 aastat. Samas Ida-Virumaa meeste tervena elatud aastate näitaja on pisut rohkem kui 48 aastat ja naistel 51 aastat, mis on Eesti keskmisest ligi 3 aastat vähem.

Joonis 10. Täiskasvanute positiivne tervise enesehinnang. Allikas: Statistikaamet

Positiivne tervise enesehinnang on Ida-Virumaa inimeste seas alates 2008. aastast olnud langustrendis. Kui Eestis tervikuna hindas oma tervist positiivselt 55% ehk pisut üle poole elanikest, siis Ida-Virumaal hindas oma tervist halvaks ligi kolmveerand ehk 71,5% elanikest.

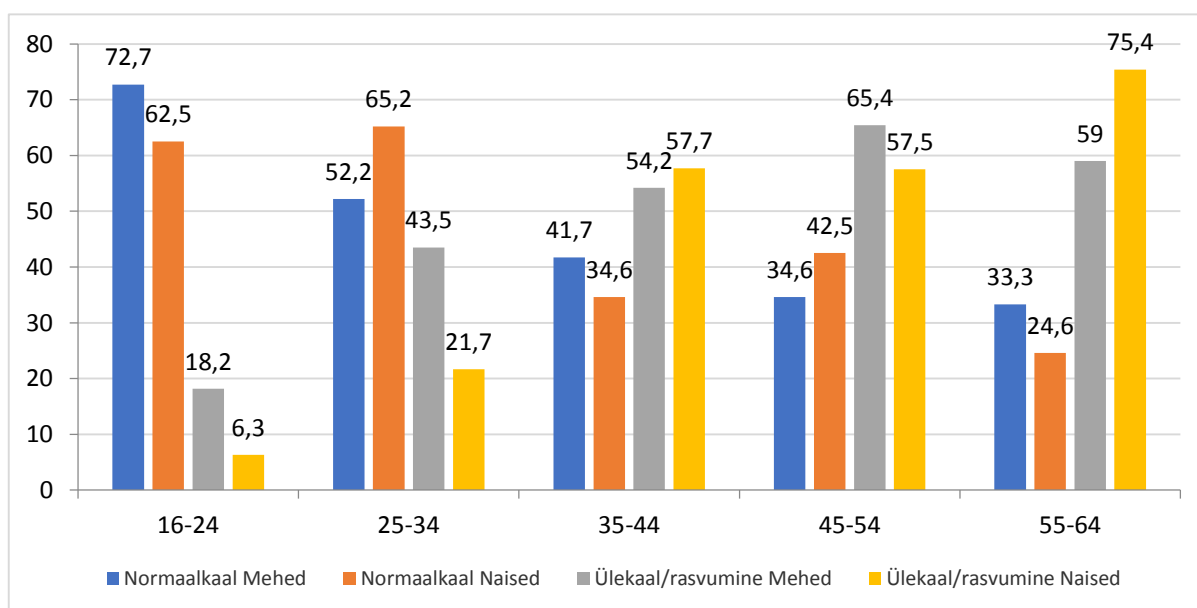
TERVISEKÄITUMINE

Joonis 11. Tervisekäitumise näitajad

Märkus: Osatähtsus elanikkonnast (2014).

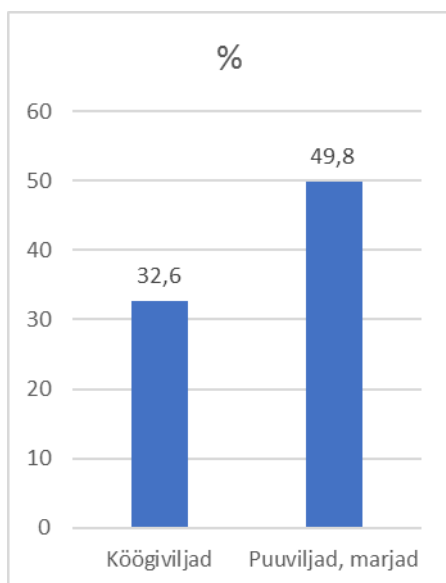
Allikad: Eurostat, Eesti Terviseuuring (suitsetamine, purjujoomine), toitumisuuring (ebapiisav liikumine, ülekaalulisus)

Joonis 12. Kehamassiindeks, Kirde-Eesti, 2016 a. Allikas: Statistikaamet

Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringu (2018) andmetel ei söö hommikusööki 19,6% meestest ja 20,9% naistest.

Viimase 7 päeva jooksul ei söönud kordagi või sõi vähem kui 300 grammi köögivilju 67,4% ning vähem kui 200 grammi puuvilju/marju 50,2% uuringus osalenud Kirde-Eesti täiskasvanutest.

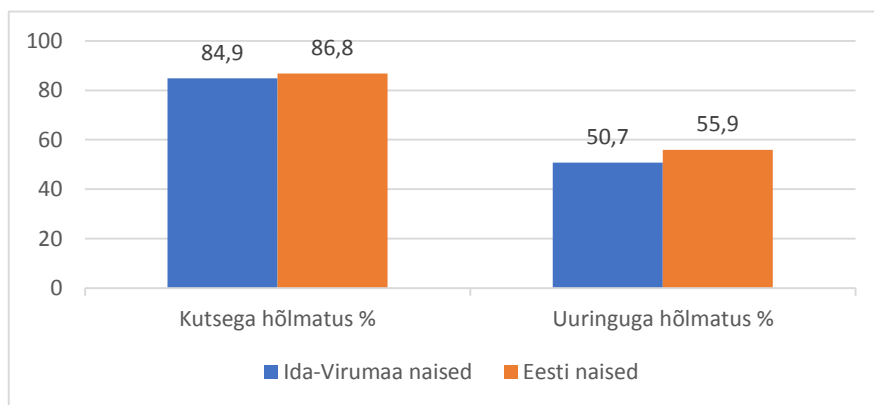

Joonis 13. Köögiviljade, puuviljade/marjade söömine. Allikas: Uuring 2018

Maakonna tervise ja heaolu ülevaate põhjal võib öelda, et kolmveerand Ida-Virumaa täiskasvanud inimestest liigub piisavalt. Tervise Arengu Instituudi täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringu põhjal harrastas tervisesporti 30 minutit ja vähemalt 2 korda nädalas 37,0% Ida-Virumaa meestest ja 27,4% naistest. Seda on siiski vähem, kui uuringus välja toodud ebapiisavalt liikujate osatähtsus lubab oletada.

Samas üle poole idavirumaalastest on ülekaalulised. Suurim ülekaalulisus tekib vanuses 35-44 aastat ning juba 55-64-aastaste seas on kehakaaluga kimpus 75% naistest ning ligi 60% meestest. Seega, vanemaks saades kasvab ka ülekaal, millest võib järeldada, et muutmist vajaksid nii toitumis- kui ka liikumisharjumused. Samast uuringust selgub, et igapäevasuitsetajaid on meeste seas 36,6% ning naiste hulgas 12,2%.

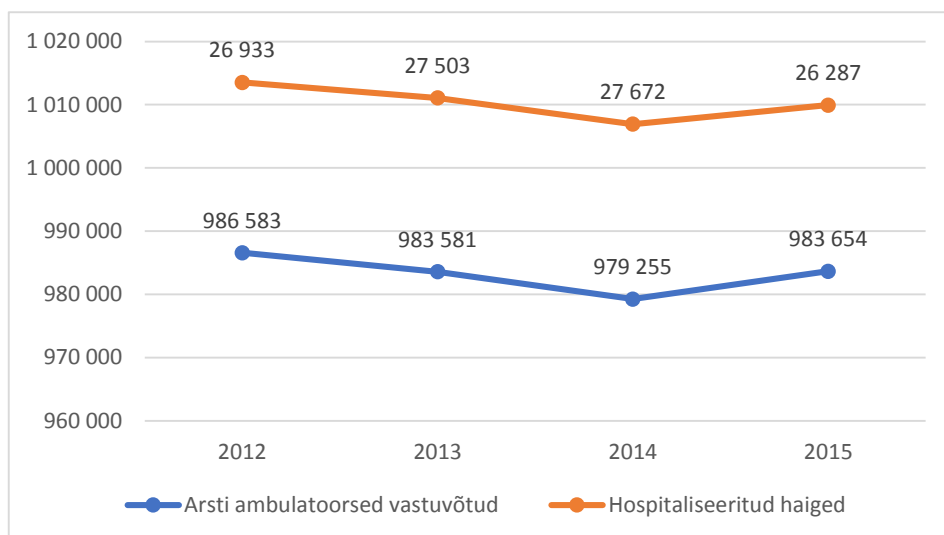
Kõige rohkem suitsetajaid on 45-64-aastaste meeste ja 35-44-aastaste naiste seas. E-sigareti kasutajaid on enam 35-44-aastaste meeste ja 16-24-aastaste naiste seas. Vesipiip on populaarne 16-24-aastaste noorte seas. Samasse vanusegruppi kuulub ka kõige rohkem kanepi tarvitajaid meelelahutuslikul eesmärgil.

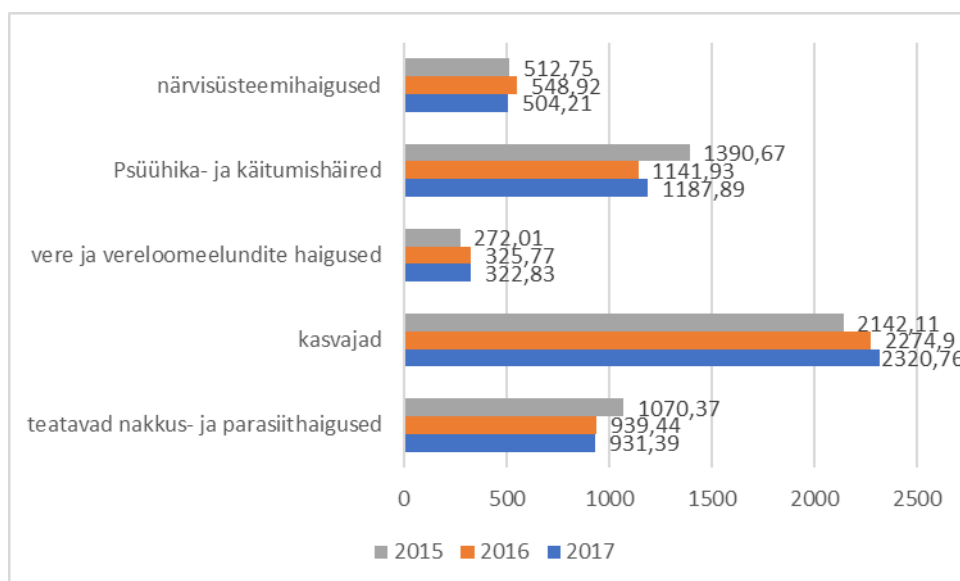
Joonis 14. Rinnavähi sõeluuringuga hõlmatus. Allikas: Tervise Arengu Instituut

HAIGESTUMUS

Ida-Virumaa mehed ja naised elavad enam-vähem hea tervise juures veidi rohkem kui 45 aastat oma elust, mis on Eesti näitajatest tunduvalt madalam.

Joonis 15. Arsti vastuvõttud, hospitaliseeritud Ida-Virumaal. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 16. Diagnoos haiglast lahkumisel. Allikas: Tervise Arengu Instituut

VAIMNE TERVIS

Üha enam esineb Eesti elanikel vaimse tervise probleeme. Üleväsimus, stress, depressioon, enesetapumõtted – nende kohta esitati küsimusi täiskasvanute tervisekäitumise 2018. aasta uuringu käigus.

Selgus, et üsna tihti tunneb üleväsimust 38,5% Kirde-Eesti meestest ja 47,6% naistest. Kõrgeim on see näitaja 16-24-aastaste meeste ja 55-64-aastaste naiste seas. Talumatut stressi oli viimase 30 päeva jooksul tundnud 27,3% 16-24-aastastest meestest ning 37,5% samas vanuses naistest. Depressiooni on esinenud 33,3%-il 25-34-aastastest meestest ning 40%-il 16-24-aastastest naistel. Depressioon on diagnoositud ligi 5,9% eestimaalastest.

Uuriti ka enesetapumõtete esinemist ning vastustest selgus, et kõige rohkem on selliseid mõtteid esinenud 16-24-aastaste meeste ja naiste seas. Tervise Arengu Instituudi statistika kohaselt sooritasid 2018. aastal Ida-Virumaal enesetapu 19 meest ja 7 naist. Läbi aastate on naiste seas enim suitsiide olnud Ida-Viru maakonnas.

Praegu on depressioon leviku poolest puuet ja töövõime kaotust põhjustavate haiguste nimekirjas Ida-Virumaal veel kolmandal kohal, kuid ennustuste kohaselt tõuseb see 2030. aastaks esimesele kohale.

Tartu Ülikooli peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituudi uuringu "Aastatel 2006-2016 enesetapu sooritanute epidemioloogiline ülevaade" tulemustest selgus, et 11 aasta jooksul tegi enesetapu 2543 inimest, kellest 80% olid mehed. Enesetapu sooritanud meeste keskmine vanus oli 49 aastat ja naistel 60 aastat.

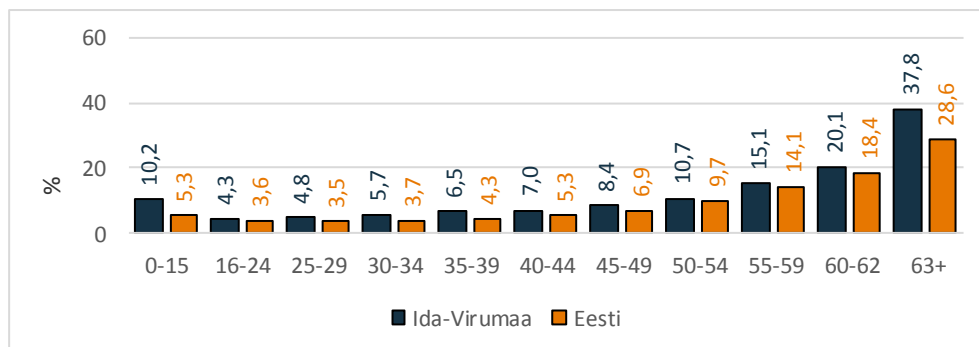
Suhteprobleemid, alaväärsustunne ja alkoholi liigtarvitamine annavad tihti märku vaimse tervise halvenemisest.

NAKKUSHAIGUSED

Tervise Arengu Instituudi statistikaandmetest selgub, et tuberkuloosi haigestunute hulk Ida-Virumaal on langenud. Kui veel 2015. aastal haigestus 48 inimest, siis 2018. aastal oli haigestunuid 24. Puukentsefaliiti haigestus 5 inimest 100 000 elaniku kohta. Sugulisel teel levivatest haigustest on enamlevinud klamüdioos – 41 juhtu 100 000 elaniku kohta.

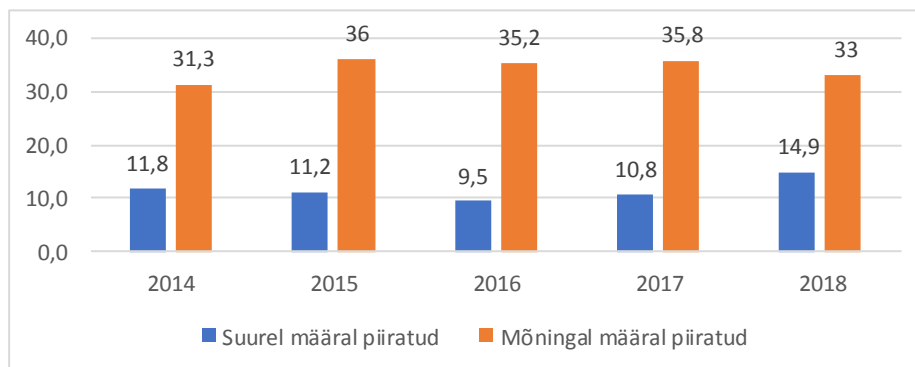
Vaadeldes Terviseameti andmeid HIV-nakkuse kohta maakondade lõikes, on näha, et nakatunute arvu poolest on Ida-Virumaa jätkuvalt Harjumaa järel teisel kohal. Kokku oli 2018. aasta detsembri seisuga oli Ida-Virumaal koos Narva linnaga registreeritud 58 uut HIV-nakkuse juhtu. 2019. aasta septembri seisuga oli kokku registreeritud 30 uut HIV-nakatunud inimest – maakonnas 17 ja Narvas 13. HIV-nakkuse leviku tõusu on näha peamiselt suvekuudel. WHO hinnangul võib Eestis halvemate prognooside kohaselt olla ligi 40% HIV-nakkuse juhtudest tuvastamata.

PUUDED JA IGAPÄEVATEGEVUSTE PIIRATUS

Joonis 17. Puudega inimesed vanuserühma järgi 2017. aastal. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

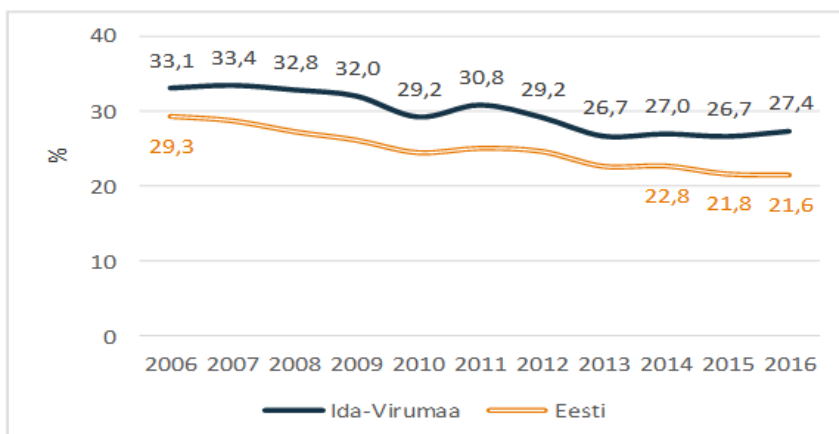
Statistikaameti andmetel moodustasid 2017. aastal puudega inimesed 16,78% Ida-Virumaa rahvastikust, 2018. aasta seisuga aga 17,8%. Puudega laste osatähtsus 2017. aasta andmete põhjal moodustab 10,2%, samal ajal, kui Eestis tervikuna on see näitaja 5,3%.

Joonis 18. 16-aastaste ja vanemate tervisest tingitud igapäevategevuse piiratus, %. Allikas: Statistikaamet

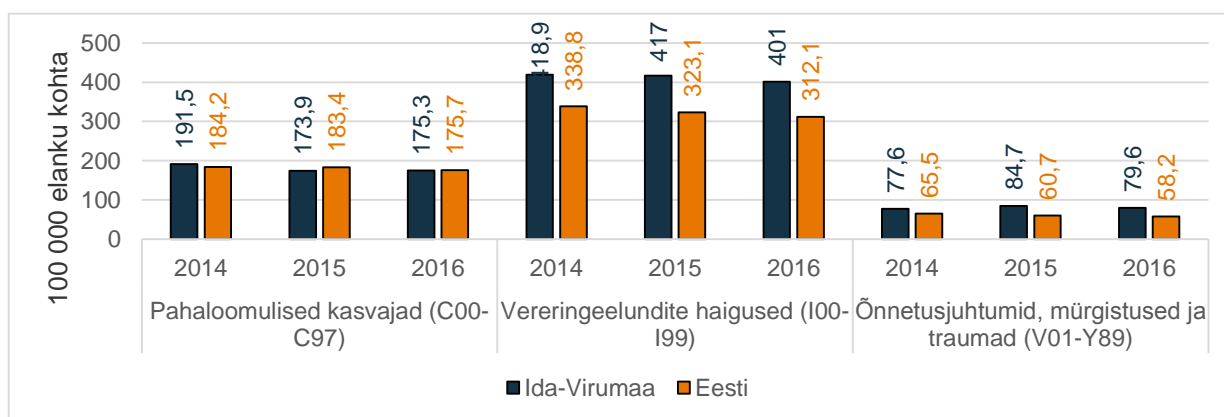
Sarnaselt puudega inimeste arvu kasvuga on suurenenud ka elanike hulk, kelle igapäevaste toimingute sooritamine on tervisest tingitult piiratud.

SUREMUS

Joonis 19. Alla 65-aastaste surmad. Allikas: Statistikaamet

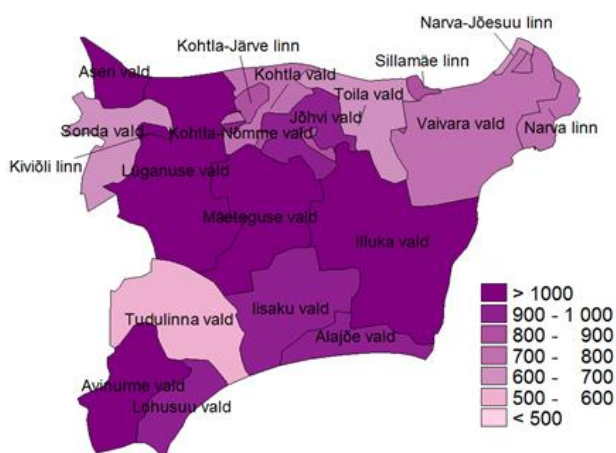
Varajase suremuse (nooremad kui 65 eluaastat) määr on Ida-Virumaal kümne aasta jooksul vähenenud ligi 10%, mis on küllaltki hea näitaja, kuid siiski kõrgem kui Eestis keskmiselt.

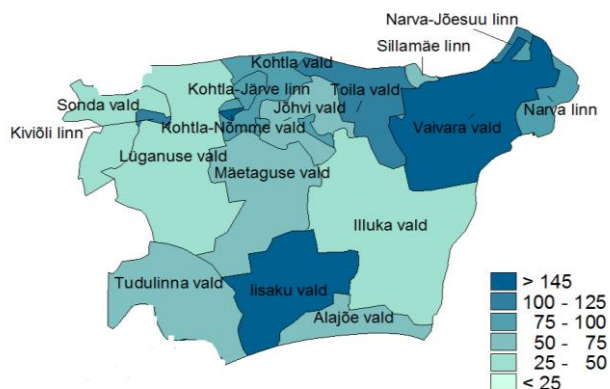
Joonis 20. Suremus pahaloomulistesse kasvajatesse, vereringeelundite haigustesse ja õnnetusjuhtumite tõttu (Standarditud kordaja). Allikas: Surma põhjuste register

Peamisteks surmade põhjustajateks on jätkuvalt vereringeelundite haigused, pahaloomulised kasvajad, õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad.

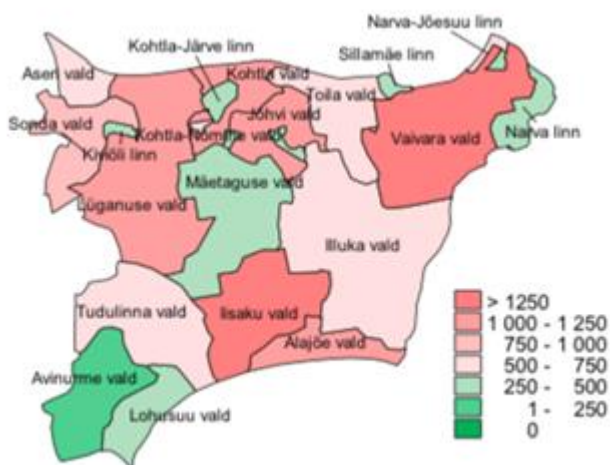
Ida-Virumaa vähki haigestumise näitajad ning suremus ei erine oluliselt Eesti keskmistest näitajatest. Eesti vähiregistri andmeil oli 2015. aasta lõpuks pahaloomuline kasvaja diagnoositud rohkem kui 57 000 inimesel. Kasvajatesse haigestumine on endiselt tõusuteel, kuigi on tõhustatud ennetusmeetmeid (sõeluuringud). Vähivormidest on esikohal meestel eesnäärmevähk ja naistel rinnavähk. Eesti onkoloogide arvates võib meil umbes 4% vähijuhtumitest olla seotud tööga. Üheks vähi tekkepõhjuseks loetakse ka liiga pikka aega istumist. Arvatakse, et 30-40% vähijuhtumitest on seotud inimeste tervisekäitumisega. Näiteks võib siin tuua, et 2018. aastal kutsuti rinnavähi sõeluuringule 10 222 Ida-Virumaa naist. Uuringul käis 4720 ehk ainult 46% kutsututest.

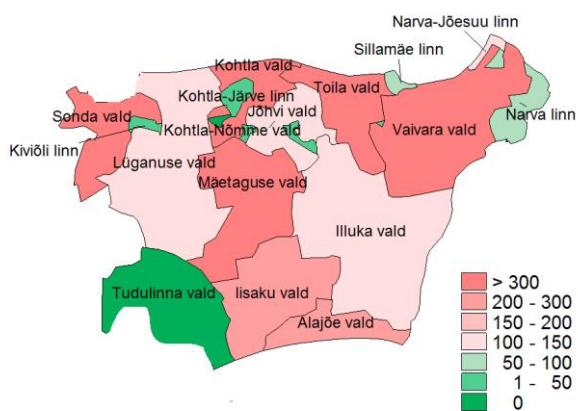
Joonis 21. Surmad vereringeelundite haigustesse (100 000 in kohta) 2014.-2016. a. vana haldusjaotuse (2017) põhjal. Allikas: Surma põhjuste register

Joonis 22. Surmad õnnetusjuhtumite tagajärjel (100 000 in kohta) 2014.-2016. a. vana haldusjaotuse (2017) põhjal
 Allikas: Surma põhjuste register

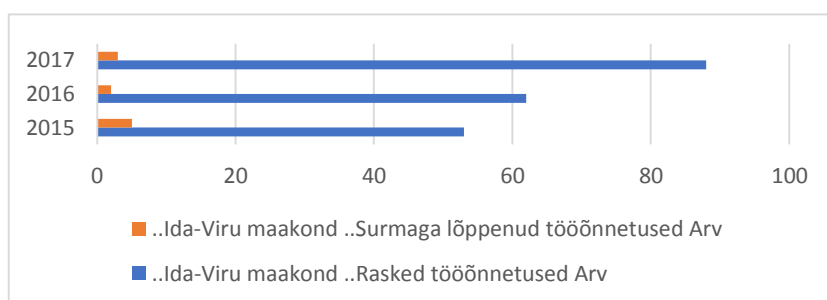
Joonis 23. 2017. aastal tabatud joores sõidukijuhid (vana haldusjaotuse põhjal). Allikas: PPA

Joonis 24. 2016. aastal liiklusõnnetustes hukkunud ja vigastatud (100 000 kohta). Allikas: Maanteeamet

Kõige vähem tabatud joobes sõidukijuhte ja liiklusõnnetustes hukkunuid ja vigastatuid on Ida-Virumaa linnades. Kõige enam on tabatud joobes sõidukijuhte Vaivara vallas (praegune Narva-Jõesuu) ja Iisaku vallas (praegune Alutaguse) ehk siis omavalitsusi läbivatel suurtel riigimaanteedel, kus ka liiklus tihedam. Liiklusõnnetuses on enim hukkunuid ja vigastada saanud Vaivara vallas (praegune Narva-Jõesuu), Toila ja Kohtla vallas (praegune Toila) ja Alutaguse vallas.

TÖÖÕNNETUSED

Joonis 25. Rasked ja surmaga lõppenud tööõnnetused. Allikas: Tervise Arengu Instituut

Statistikaameti andmetel oli 2017. aastal Ida-Virumaal 18434 õnnetusjuhtumit, neist kukumisi 9356 ehk pooled. Tahtlikke enesekahjustusi oli 116.

Tööinspektsiooni andmetel juhtus 2017. aastal Ida-Virumaal kokku 331 tööõnnetust. On kasvanud raskete tööõnnetuste arv. 2015. aastal oli 53 rasket tööõnnetust, 2017. aastal aga juba 88, surmaga lõppes neist kolm. Sagedasemad tööõnnetuste põhjused on libisemine, komistamine ja kukkumine.

NÕRKUSED

- Madal tervena elatud aastate arv.
- Oma tervist hindab heaks või väga heaks ainult 28% idavirumaalastest, mis on Eesti keskmisest peaaegu poole võrra väiksem näitaja.
- Ülekaaluliste ja rasvunud inimeste arvu kasv, mis tingitud ka vähesest liikumisest.
- Üle kolmandiku Ida-Virumaa meestest ja 12,2% naistest on igapäevasuitsetajad.
- Suur varajaste surmade arv südame-veresoonkonna haigustesse, kasvajatesse ning õnnetusjuhtumite, mürgistuste ja traumade tagajärjel.
- Meeste eluiga on Ida-Virumaal ligi 10 aasta võrra lühem kui naistel, mida võib põhjendada meeste suurema riskikäitumisega, mis on levinud ka mujal Eestis. Seda kinnitab ka vigastuste, mürgistuste ja muude väliste põhjuste tagajärjel registreeritud esmahaigusjuhtude arv. Meestega juhtub õnnetusi sagedamini kui naistega.
- Raskete tööõnnetuste arvu kasv.

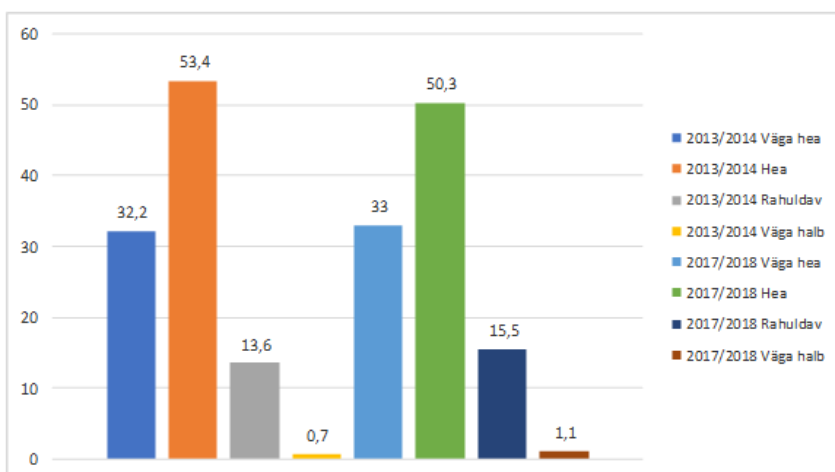
- Suurenenud on psüühika- ja käitumishäirete diagnooside arv.
- Teadlikkus vaimse tervise probleemidest on väike. Ei osata seostada vaimse tervise häiretega nutisõltuvust, ärevushäireid, söömishäireid ega isegi enesetappusid.
- Ravile pöörduetakse enamasti hilja.
- Puudega inimeste arvu pidev kasv.
- Võrreldes eelnevate aastatega on tõusnud nende elanike hulk, kelle igapäevategevused on suurel määral piiratud.

ETTEPANEKUD

- Pidev ennetustöö ja teavitustöö, kasutades selleks kõiki kanaleid – koolitused, seminarid, õpitoad, meediakanalid, suhtlusportaalid, klubilised üritused, ühistegevused.
- Õigeaegne probleemide teadvustamine.
- Varajane probleemide märkamine nii lähedaste kui tööandjate poolt.
- Erinevate teraapiate ja tegevuste tutvustamine, mis aitavad terviseprobleeme ennetada või nendega toime tulla.
- Sotsiaalsete oskuste ja toimetulekuoskuste õpetamine.
- Töö- ja puhkeaja õige vahekord.
- Tööohutuse ennetusmeetmete range rakendamine ja kontroll.
- Oluline on ennetustöö kõikide vanusrühmade hulgas, kõikides omavalitsustes kohapeal, samuti paikkondades.
- Asjakohase koolitused.
- Ida-Virumaa vajab rohkem tervisespetsialiste, tugispetsialiste, vaimse tervise spetsialiste.
- Vajaliku arstiabi ja -teenuste kättesaadavus vajaduspõhiselt.

LASTE VAIMNE JA FÜÜSILINE TERVIS

Rahvusvahelise kooliõpilaste uuringu (HBSC) põhjal hindab oma tervist heaks või väga heaks 83,3% (Eestis 87,5%) 11-, 13- ja 15-aastastest Ida- ja Lääne-Viru koolilastest. Võrreldes 2013/2014. õppeaastaga on see näitaja mõnevõrra kehvem. Samas on poole protsendi võrra suurenenud nende õpilaste hulk, kes hindavad oma tervislikku seisundit väga halvaks. Oma tervist hindavad heaks või väga heaks majanduslikult paremini kindlustatud peredest pärit lapsed. (*Tervise Arengu Instituut*)

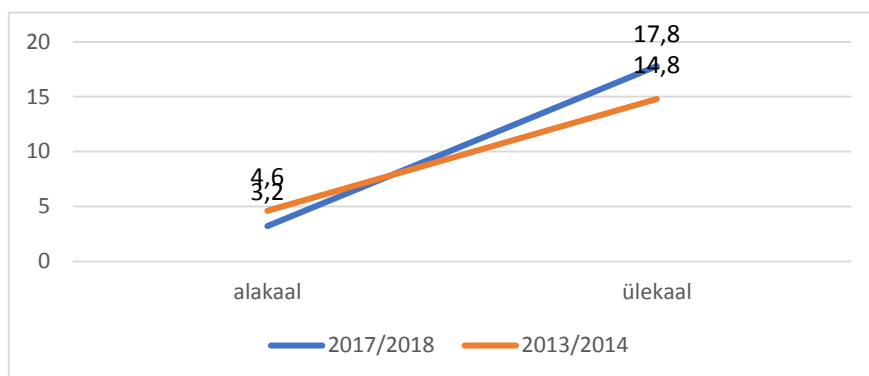
Joonis 26. Ida- ja Lääne-Virumaa kooliõpilaste tervise enesehinnang. Allikas: Tervise Arengu Instituut

Uuringus osalesid õpilased vanuses 11, 13 ja 15 aastat.

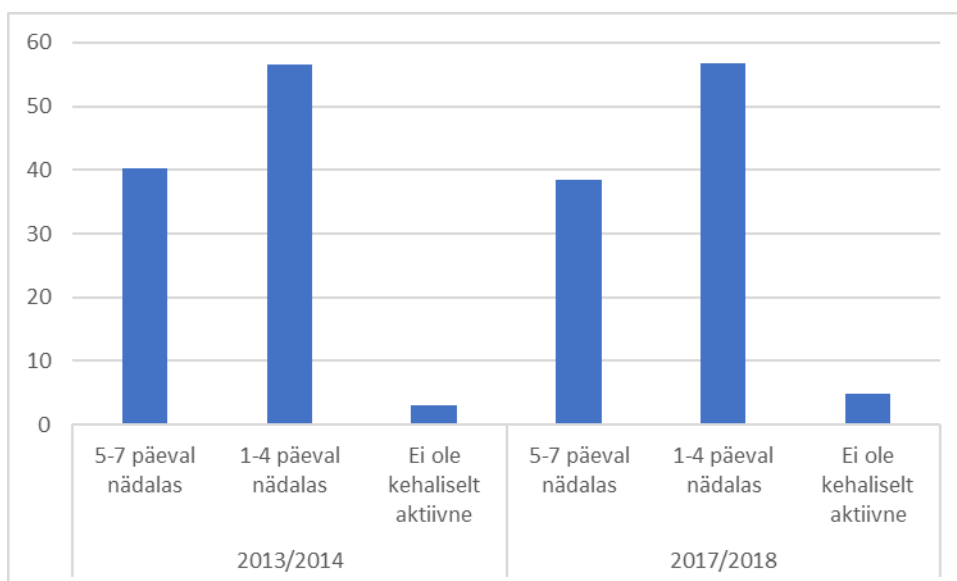
Ida-Viru maakond kuulub ühte gruppi Lääne-Viru maakonnaga.

ÕPILASTE KEHAMASSIINDEKS, KEHALINE AKTIIVSUS

Kooliõpilaste kehakaalu hinnatakse kehamassiindeksi (KMI) alusel. 2015-2016. aasta COSI (Euroopa laste rasvumise seire) uuringu andmetel on Ida-Virumaal 1. klassi õpilaste hulgas alakaalulisi 2,4%, ülekaalulisi 18,7% ja rasvunuid 12,3%. Ülekaalulisuse ja rasvumise esmaseks põhjuseks on puudulik tasakaalustatud toitumine ning vähene liikumine. Vähest kehalist aktiivsust peetakse üheks olulisemaks laste ülekaalulisuse ja rasvumise põhjustajaks.

Joonis 27. Ülekaalulisus, rasvumine, %. Allikas: Tervise Arengu Instituut

Joonis 28. Noorte kehaline aktiivsus. Allikas: Tervise Arengu Instituut

Uuringu põhjal, mis viidi läbi aastatel 2013/2014 ja 2016/2017, on nädalas 5-7 päeval ja 1-4 päeval kehaliselt aktiivsete Ida- ning Lääne-Viru noorte osakaal võrdne Eesti keskmisega. Kehaliselt mitteaktiivsete 11-, 13- ja 15-aastaste kooliõpilaste osakaal on üsna väike, kuid siiski pisut kasvanud.

ALKOHOL JA SUITSETAMINE ÕPILASTE HULGAS

Tervise Arengu Instituudi poolt läbiviidavad uuringud on näidanud, et mida varem proovib laps esimest korda sigaretti, seda suurem on tõenäosus, et temast saab 15-aastasena regulaarne suitsetaja.

2017/2018. aastal läbiviidud uuringu põhjal on suitsetamise kogemus 24,1%-il Ida- ja Lääne-Virumaa 11-, 13- ja 15-aastasest õpilastest. Iga päev suitsetab nendest 4,8%. Kanepit on suitsetanud 12,3% sellesse vanusegruppi kuuluvatest noortest. Viimane näitaja on 2013/2014. aastal läbiviidud uuringu andmetega võrreldes kaks korda vähenenud.

Alkohoolseid jooke oli 2013/2014. õppeaastal proovinud 53,4% uuringus osalenutest. 2017/2018. õppeaastal oli see näitaja 44,8%, mis tähendab, et alkoholi proovinute arv oli vähenenud peaaegu 10% võrra – see on hea tulemus. Samas tarvitas igal nädalal alkoholi 3,2% õpilastest ning purjus oli olnud kaks või enam korda 10,5% õpilastest. See näitaja on kasvanud ning uuringust selgub, et alkoholi tarvitajaid on rohkem halvemas majanduslikus olukorras olevate laste seas.

Noorte alkoholi ja narkootikumide tarvitamist seostatakse vigastuste, liiklusõnnetuste, enesetappude, depressiooni, õppimisvõime languse ja vägivallaga.

Õpilaste hulk, kes peavad sigarettide ja alkoholi kättesaadavust kergeks, on vähenenud, kuid siiski leiavad rohkem kui pooled, et neid aineid pole keeruline hankida. Poisid hindasid sigarettide ja alkoholi kättesaadavust lihtsamaks kui tüdrukud. Alkoholi saadi

peamiselt sõpradelt ja veerandi õpilaste sõnul pakkusid seda vanemad. Küsitluse vastuste põhjal selgus, et mõnikord ostsid 15-16-aastased õpilased alkoholi ise või neile osteti seda.

Elu jooksul mõnda narkootilist ainet tarvitanud õpilasi oli teiste piirkondadega võrreldes pisut enam Lääne-Eesti kooliõpilaste hulgas (46%). Mõningane langus on toimunud Kirde-Eesti kooliõpilaste hulgas (8%). Kanepit hindas kergesti kättesaadavaks 34% ja see näitaja ei ole võrreldes eelmise uuringuga muutunud. 22% pidas lihtsaks rahustite või uinutite ja ligi kümnendik *ecstasy* ja amfetamiinide hankimist.

Õpilaste rahulolu suhetega perekonnas ning vanemate toetuse ja hoolimise tajumine olid seotud noorte uimastitarvitamisega. Nende hulgas, kes olid peresuhetega rahul ning tunnetasid vanemate toetust ja lähedust, oli vähem igapäevasuitsetajaid, alkoholi ja narkootikume, sh kanepi tarvitajaid. Samuti mõjutas noorte uimastitarvitamist vanemliku kontrolli olemasolu. (*Allikas: Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide kasutamine Eestis. TAI, küsitlus- uuring*)

ÕPILASTE VAIMNE TERVIS

Tervise enesehinnangu andmetel esines 2014. aastal 35,3%-il 11-, 13- ja 15-aastastest õpilastest depressiivseid episoodide. 2017/2018. aastal on see näitaja Tervise Arengu Instituudi kaalutlemata andmete põhjal Ida-Virumaa õpilaste hulgas tõusnud 37,5%-ile. Enesetapule on mõelnud 19,5% eelpool nimetatud vanusegruppi kuuluvatest poistest ja tüdrukutest, suurim on see protsent 15-aastaste tüdrukute hulgas.

SA Ida-Viru Kesksaigla noorukite ja laste vaimse tervise keskus osutab vaimse tervise häiretega lastele ja noorukitele ravi- ja rehabilitatsiooniteenust. Keskuse andmetel tehti keskusesse 2016. aastal 598 visiiti (nendest 376 esmast), 2017. aastal 926 visiiti (nendest 519 esmast).

- 35% pöördunutest olid 2-6-aastased lapsed. Abivajajatel oli probleeme käitumise, arengu (sh. kõnelemise) ja kohanemisega.
- 40% pöördunutest olid 7-14-aastased lapsed. Probleemideks õpiraskused, halb käitumine, ennast kahjustav käitumine, vähesed sotsiaalse interaktsiooni oskused, keerulised peresuhted.
- 25% 15-19-aastaste noorte puhul oli tegemist meeleoluprobleemide, ennast kahjustava käitumise, unehäirete, probleemse söömiskäitumise, keeruliste peresuhetega.

Kõigi patsientide osas konsulteeritakse lastepsühhiaatriga ja meeskonnas arutatakse läbi edasine tegevuskava. Sotsiaalsete ja peresuhetega seonduvate probleemide puhul kaasatakse ka kohalike omavalitsuste perede sotsiaaltöötaja ja/või lastekaitsepspetsialist.

Uuringud näitavad, et vanemlike oskusi arendavad sekkumised avaldavad positiivset mõju laste arengule ja lastevanemate toimetulekule. Suurimat kasu saavad suuremas riskis

olevad lapsed. Laste toimetulekuoskusi arendavad lasteaiaprogrammid avaldavad positiivset kauakestvat mõju laste arengule, sh nende emotsionaalsele ja sotsiaalsele heaolule, kognitiivsetele oskustele, koolivalmidusele, koolis edasijõudmisele.

Järjepideval eluoskuste arendamisel koolis on positiivne mõju, see avaldab mõju ka nende hoiakutele ja suhetele, seotusele kooliga ning koolis edasijõudmisele. Kogu kooli kaasavad lähenemised vähendavad koolikiusamist, probleemset käitumist, uimastite tarvitamist. Õigeaegsed näidustatud sekkumised aitavad kaasa depressiooni, ärevuse ja suitsiidse käitumise vähenemisele noorte seas.

Aina enam koguneb tõendust noortele suunatud kooliväliste ja kogukonnapõhiste sekkumiste tulemuslikkuse kohta. Need aitavad iseäranis haavatavamaid rühmi (näiteks neid, kes elavad vaesemates piirkondades).

NÖRKUSED

- On suurenenud nende õpilaste arv, kes hindavad oma tervist halvaks.
- Vaimse tervise probleemide levik noorte seas on suurenenud: rohkem on kogetud depressiivseid episoodide, uinumiskraskusi ja üleväsimust.
- Laste vaimset tervist mõjutab üha enam internet, ka ekraanide (teleri, arvuti jm elektrooniliste seadmete) ees veedetud aeg. Ligikaudu pooled 11-, 13- ja 15-aastasest noortest on koolipäevadel ekraani taga 5 või enam tundi. Probleemiks ongi liigne nutivahendite kasutamine ja ka nutisõltuvus. (Allikas: TAI koduleht)
- Varajane suitsetamise, alkoholi ja narkootikumide proovimise kogemus.
- Kanepi lihtne kättesaadavus.

ETTEPANEKUD

- Õpilaste teadlikkuse suurendamine normaalsest söömisest ja liikumise vajalikkusest.
- Kõikide lasteaedade ja koolide koostöö projektis "Liikuma kutsuv kool".
- Sotsiaalsete ja toimetulekuoskuste arendamine.
- Teadlikkuse kujundamine vaimse tervise häiretest ja õigeaegsetest sekkumisvajadustest.
- Lastevanemate, õpetajate, tugispetsialistide koolitamine ja teadlikkuse tõstmine laste vajadustest ja terviseprobleemidest.
- Ennetustöö kõigis valdkondades.
- Lastevanemate osalemine vanemlusprogrammides ja -õppes.
- Koolikiusamise vältimise ja vähendamise programmides (KiVa jne) osalemine võiks olla kõikidele koolidele kohustuslik.

- Regulaarne info ja statistika kogumine noorte tervisekäitumise kohta, et hinnata terviseriske ja planeerida ennetustööd.
- Uimasteid käsitleva infovõrgustiku täiendamine. Tervisalase info kajastamine sotsiaalmeedias "Noortelt noortele".
- Olemasolevate ennetusprogrammide ülevaatamine, et muuta teavitustöö süsteemseks.
- Tervist toetava keskkonna arendamine.

3. ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND

HARIDUS

Hariduse valdkond hõlmab alus-, üld-, kutse- ja kõrgharidust ning huviharidust. Kohalike omavalitsuste korraldada on alusharidus, huviharidus ning põhilises osas ka üldharidus. Arenev protsess on riigigümnaasiumide võrgustiku loomine. Ida-Viru maakonnas toimub õppetöö kahes riigigümnaasiumis – Jõhvis, kus õpitakse nii eesti kui vene keeles, ning 2019. aasta sügisel avatud Kohtla-Järve riigigümnaasiumis, kus õppetöö toimub eesti keeles. Plaanis on riigigümnaasiumi rajamine Narva.

Koolivõrgu uuendamine ja vastavusse viimine järjest muutuvate ning kõrgemate nõuetega eeldab omavalitsustelt kaasaegsete hariduse hindamise vahendite kasutamist ning arenguvajaduste määratlemist, samuti koostööd kogukonnaga, poliitilist tarkust ning loovust haridusvaldkonna arendamisel. Sellest lähtuvalt pakub Iisaku gümnaasium alates 2017/2018. õppeaastast võimalust õppida korvpalli õppesuunal. Treeninguid viib läbi Reinar Halliku korvpallikool. Korvpalli õppesuunal on õppetöö ja sportimine igapäevaselt lõimitud.

KOOLID JA LASTEAIAD

Käesoleval ajal on Ida-Virumaal 17 gümnaasiumi 1998 õpilasega, 22 põhikooli, kus õpib kokku 11 685 õpilast, ning 52 lasteaeda, kus käib kokku 60 88 last. Narva-Jõesuus ei ole gümnaasiumi. Kohtla-Järvel ja Narvas tegutsevad ka täiskasvanute gümnaasiumid.

KOV	Lasteaiad/laste arv		Põhikool/õpilaste arv		Gümnaasium/õpilaste arv	
Alutaguse	4	179	3	323	1	22
Jõhvi	1 (3 maja)	488	2	1058	1	411
Kohtla-Järve	15	1691	6	3059	3	396
Lüganuse	5	313	3	640	2	97
Narva-Jõesuu	2	121	2	229		
Narva	18	2603	2	5073	8	889
Sillamäe	4	531	3	1017	1	137
Toila	3	162	1	286	1	46
KOKKU:	52	6088	22	11685	17	1998

Tabel 1. Lasteaegade, laste, koolide ja õpilaste arv omavalitsustes 2017/2018. õ-a. Allikas: haridussilm.ee

Võrreldes 2013/2014. õppeaasta andmetega on Ida-Viru maakonnas haridusasutuste ja õpilaste arv vähenenud. Vähenev lasteaialaste arv on põhjustanud ka kooliminevate laste arvu languse.

Olenemata sellest, et laste arv väheneb, on oluline pidevalt tegeleda hariduse kvaliteediga ning tagada alushariduse kättesaadavus kõigile soovijatele. Need on olulisteks faktoriteks ka elukoha valikul.

Viimaste aastate reformide ning koolivõrgu korrastamise käigus on suletud 9 lasteaeda ja 4 gümnaasiumi. Haridusasutuste reorganiseerimise tõttu on mõningal määral kasvanud põhikoolide arv.

Haridussilm.ee andmetel töötas Ida-Viru maakonna üldhariduskoolides 2018/2019. õppeaastal 1398 õpetajat (ametikohti 1201), kellest põhiline osa kuulub vanusgruppi 40-59 aastat. Kutseõppeasutustes oli 168 õpetajat (ametikohti 159).

Ida-Virumaal on 20 lasteaeda eestikeelsed, nendest osa kakskeelsed (õpe toimub kahes eri osas eesti/vene) või keelekümblusega.

Eesti õppekeelega koole on 18, nendes osades toimub keelekümblusõpe.

TERVIST EDENDAVAD KOOLID JA LASTEAIAD

Tervist edendavate koolide võrgustikuga, mille ülesandeks on kooli kvalitatiivsete muutuste kujundamine vastavalt väliskeskkonnast tulenevatest mõjutustest ning arendava ja tervist toetava keskkonna loomine, on Ida-Virumaal liitunud 11 kooli. Liitunud koolide arv on enam-vähem samal tasemel püsitud 2015. aastast alates. TEK võrgustikku kuuluvad 6 Kohtla-Järve linna kooli, 2 Narva kooli ja 2 Sillamäe kooli.

Tervist edendavate lasteaedade võrgustikuga on Ida-Virumaalt liitunud 22 lasteaeda, mis moodustab 42,3% kõikidest maakonna lasteaedadest.

Võrgustikku kuuluvad Jõhvi lasteaiad (3 maja), Iisaku Kurekell, 9 Kohtla-Järve lasteaeda, 4 Narva lasteaeda, 3 Sillamäe lasteaeda 3 ja Toila valla Voka lasteaed Naksitrallid.

Tervist edendavate koolide ja lasteaedade võrgustiku tööd koordineerivad ja korraldavad koordinaatorid koostöös Tervise Arengu Instituudiga.

Laste õppe-, käitumis- ja suhtlusraskustele haridusteel aitavad lahendust leida Rajaleidja keskuse spetsialistid. Rajaleidjasse võiks pöörduda, kui lapse probleemiga on lasteaias või koolis juba tegeletud, kuid vajatakse edasisi nõuandeid, haldusotsust hariduskorralduslikeks muudatusteks, erapooletut hinnangut.

Sotsiaalpedagoogid, eripedagoogid, logopeedid ja psühholoogid nõustavad lisaks lastele ka lastevanemaid, haridusasutuste õpetajaid ja tugispetsialiste, kohalike omavalitsuste spetsialiste. Teemapäevi on aasta jooksul korraldatud 59, neil osales kokku 968 inimest.

Rajaleidja spetsialistidest koosneva koolivälise nõustamismeeskonna ülesanne on soovitude andmine lapse arengu toetamiseks, õppe ja kasvatuse korraldamiseks ning tugiteenuste rakendamiseks.

Nõustamismeeskond võib vajada lapse toimetuleku täpsustamiseks täiendavaid dokumente ja spetsialistide hinnanguid (uuringute tulemusi). Kuna Ida-Virumaal ei ole lastepsühhiaatrit, keda kaasata KVMi töösse, on meie maakonna lapsed sunnitud uuringutel käima kas Tallinna või Tartu haiglas.

	Ida-Virumaa	Eesti
Aasta jooksul õppenõustamisi (alustatud uute juhtumite arv)	786	8362
Rajaleidja teenustel osalejate arv (kõik teenused-nõustamised, ümarlauad, loengud, kovisioonid jne)	3277	31631
Rajaleidja teenustel osalejate arv (individuaalne nõustamine)	2980	22581
Koolivälise nõustamismeeskonna otsuste arv	275	3899

Tabel 2. Rajaleidjas osutatud teenuseid 2018.a. Allikas: Rajaleidja

Haridus- ja teadusministeeriumi eraldatav riigieelarveline toetus jagunes 2019. aastal järgmiselt: õpilasüritusteks 56858 eurot, koolieelsete lasteasutuste õpetajate ja juhtide täiendkoolitusteks 23 153 eurot.

Välja on töötatud riigieelarvelise toetuse jaotamise kord ning toetuse taotlemise vorm. Üldhariduskoolid, aineseksioonid ja MTÜ-d saavad üldhariduskoolide õppekava toetavate maakondlike ürituste korraldamiseks esitada vormikohaseid taotlusi üks kord aastas

Õpilasürituste raames toetatakse aineseksioonide tööd, aineolümpiaadide korraldamist, mida viib läbi omavalitsuste liit; toimub õpilasürituste projektide menetlemine ja koordineerimine.

Igal aastal toimuvad vastuvõtud vabariiklikel aineolümpiaadidel osalejatele, parimatele koolilõpetajatele.

Maakonna suuremad linnad (Kiviõli, Sillamäe, Kohtla-Järve, Jõhvi) saavad oma linna eelarvesse raha taotleda vastavalt laste arvule, ülejäänud koolieelsete lasteasutuste töötajate koolitusi organiseerib Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu lasteasutuste direktorite aineseksiooni juhataja.

HUVIHARIDUS IDA-VIRUMAAL

Huviharidus on omavalitsuste korraldada. Ida-Virumaal on kokku 33 huvikooli, mille tegevust toetavad omavalitsused. Haridussilm.ee andmetel osales huvikoolide töös 2018/2019. õppeaastal 374 õppekava alusel 8675 õppurit ja 425 õpetajat. Eeldatavalt on huviringe rohkem linnades, kuid ka linnalähedaste valdade lapsed saavad neis osaleda. Väiksem valikuvõimalus on maal elavatel lastel, kuid kel soovi, saab osaleda koolide, spordiklubide ja rahvamajade juures töötavates huvi- ja aineringides. Huvitegevuse ja vaba aja sisustamisega tegelevad muusikakoolid, kunstikoolid, rahvamajad, spordikeskused ja spordiklubid.

Enim lapsi on hõivatud spordikoolides ja -ringides, muusikakoolis ja kunstikoolides.

Noorte tegevuste mitmekesistamiseks ning vaba aja veetmise võimaluste laiendamiseks on kõikides omavalitsustes tööle rakendatud noortekeskused ja noortetoad. Omavalitsuste liitumise järel on Lüganuse vallas 3, Toila ja Alutaguse vallas 2 noortekeskust, Kohtla-Järve linna kahes eraldi asuvas linnajaos on kummaski üks noortekeskus. Noorsootöötajaid on 26. Samas tuleb tõdeda, et igas noortekeskuses võiks olla vähemalt 2 noorsootöötajat, linnades rohkemgi, kuna seal on tunduvalt rohkem noori.

KUTSE- JA KÕRGHARIDUS

Kutseharidust on võimalik omandada Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuses, mille õppekohad asuvad Jõhvis, Sillamäel ja Narvas. Kutsehariduskeskuses õpib ligi 2500 noort ja 2500 inimest õpib täiendusõppes. Töötajaid on õppeasutuses 270.

Koolil on õpetamise õigus 23 õppekavarühmas, kõikidel rühmadel on täisakrediteering.

Õpe toimub eesti ja vene keeles, ka haridusnõudeta, põhi- ja keskhariduse baasil ning nii kooli- kui ka töökohapõhiselt. Eesti keele baasil on võimalik omandada koka, rätsepa, tisleri, veevärgilukksepa, IT-süsteemi spetsialisti eriala. Keskhariduse baasil on eesti keeles võimalik õppida ainult juuksuriks. Samuti tegutseb erakutsekool Maridel, mis on spetsialiseerunud juuksurite väljaõppele.

Enamus pakutavatest erialavalikutest on siiski venekeelsed. Õppimisvõimalused on ka erivajadustega inimestele. Kutseõppe toimimise ja tulemuslikkuse eest vastutab riik.

Kõrgharidust saab Ida-Virumaal omandada kolmes riiklikus kõrgkoolis.

Tartu Ülikooli Narva kolledžis on üle 500 õppuri ning saab valida 7 eriala vahel. Narva kolledž pakub võimalust pidada konverentse Euroopa Liidu idapiiril ning toimib ka maakonna ja Narva linna kultuuri- ja sotsiaalelu ühe keskusena.

Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa kolledžis on õppureid umbes 550. Rakenduskõrgharidus on võimalik omandada Eesti jaoks prioriteetsetes valdkondades: keemiatehnoloogia, telemaatika ja arukad süsteemid, tootmise automatiseerimine, energiatehnika, mäendus, masinaehitustehnoloogia. Magistrantuuris saab õppida Eestis unikaalsel kütuste keemia ja tehnoloogia erialal. Virumaa kolledž populariseerib teaduse- ja tehnikavaldkonda, korraldades töötubasid, erialaseid laagreid, klubide tööd erinevatele sihtrühmadele algklassiõpilastest kuni pensioniealisteni.

Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli Kohtla-Järve osakonnas on õppureid on 160 ning rakenduskõrghariduse saab omandada kahel – õenduse ja hooldustöötaja erialal.

Tartu Ülikooli Narva kolledž on spetsialiseerunud õpetajate ja sotsiaaltöötajate koolitamisele, Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa kolledž tehnilise ning Tervishoiu Kõrgkooli Kohtla-Järve osakond meditsiinilise kõrghariduse andmisele.

NÕRKUSED

- Laste arv maakonnas on pidevas languses, prognoosi kohaselt jääb lapsi vähemaks veel mõne aasta jooksul.
- Vananev õpetajate kaader.
- Nõudmised TEK ja TEL võrgustikuga liituvatele koolidele on suured, kuid koolid ei näe sellest lisaväärtuse tekkimist.
- Uusi liitunuid TEK ja TEL võrgustikuga ei ole, kuna võrgustikku ei taheta enam laiendada.
- Kohalikud omavalitsused ei tunne võrgustike vastu huvi.
- Nõudlus erinevate huvitegevuste ja juhendajate järele on suur, eriti noortekeskustes.
- Kutseõppeasutustes pakutavate eestikeelsete erialade vähesus.

ETTEPANEKUD

- Maakonna tervist edendavate koolide ja lasteaedade võrgustike arengu toetamine.
- Ülevaadete koostamine käimasolevatest programmidest, koolitajatest ja nende kontaktandmetest, projektivoorudest.
- Projektijuhtide, aktivistide motiveerimine, koolitamine.
- Kõigi noortega tegelevate institutsioonide, asutuste jne koostöö noortekeskustega noorte tervisealaste ja turvalisusega seotud teadmiste ja oskuste laiendamiseks, parendamiseks, vaba aja sisustamiseks. Rohkem IT-seadmete (arvutid, telefonid jne) turvalise kasutamise õpetust nii koolides ja keskustes kui ka lastevanematele.
- Tänapäevaste uute huvitegevuste pakkumine, juhendajate leidmine, motiveerimine. Sotsiaalsete oskuste arendamine.
- Kutseõppeasutustes uute tänapäevaste erialade õpetamine vastavalt tööturu vajadustele.
- Rohkem eestikeelseid erialavalikuid.
- Laialdasem teavitustöö ja info levitamine Ida-Virumaal asuvates kõrgkoolides pakutavate erialade ja õppimisvõimaluste kohta.
- Kaaluda võimalust pakkuda maakonna kõrgkoolides õpetavatel, eriti tehnilistel erialadel magistriõpet.
- Kujundada Ida-Virumaal linnaruumi ja muuta see atraktiivseks ka noorte jaoks, et maakonnas olevaid õppimisvõimalusi kasutaksid nii meie endi kui ka teiste maakondade noored.
- Õpetajate täiendkoolituste võimaluste avardamine, koostöö teiste maakonna haridustöötajatega.

SOTSIAALVALDKOND JA TERVISHOID

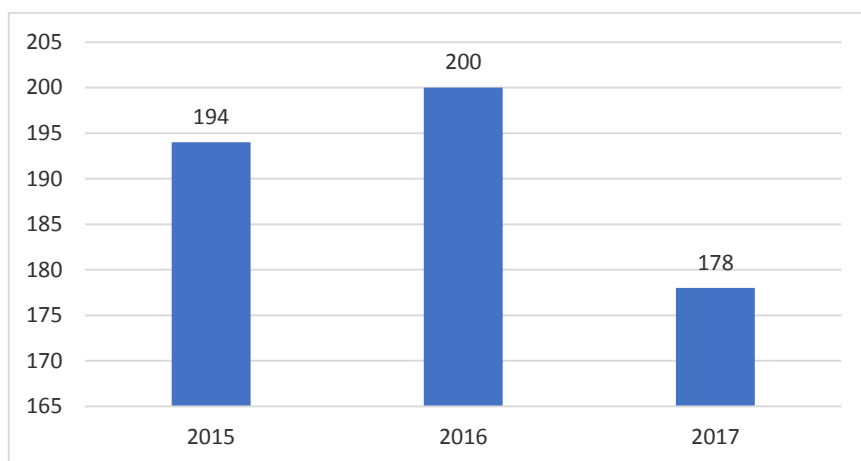
Sotsiaalvaldkonna eesmärgiks aastaks 2030+ on toimiv mitmekesine ning vajadustele vastav sotsiaal- ja tervishoiuteenuste võrgustik maakonnas, mis tagab kõrged rahvatervise näitajad, elanikele väerika elukvaliteedi igal eluetapil ning maksimaalse võimekuse iseseisvaks toimetulemiseks. (*Ida-Virumaa Arengustrateegia 2019-2030+*)

Teenuseid korraldatakse vastavalt Sotsiaalhoolekande seaduses sätestatule.

Kõikides omavalitsustes on tagatud perearsti teenuste kättesaadavus. Linnades töötavad apteegid.

SOTSIAALTEENUSED OMAVALITSUSTES:

Laste heaolu

Joonis 29. Asenduskodu teenuse kasutajate arv Ida-Virumaal. Allikas: Statistikaamet

Asenduskodu teenuse osutajaid on Ida-Viru maakonnas 2018. aasta seisuga 8, teenusel olijate arv on aastate jooksul vähenenud. Vähenenud on ka vanemliku hooleta laste arvele võtmiste arv, sest peredega tehakse rohkem tööd.

Käesoleva aasta 1. juulist suletakse Kohtla-Nõmme asenduskodu.

Tervise Arengu Instituudi andmetel on abivajavate laste juhtumimenetlusi algatatud Ida-Virumaa omavalitsustes 824, mis ei erine oluliselt Eesti keskmisest. Võib oletada, et abivajavaid lapsi on siiski rohkem, kuid nendega tegeletakse ühekordselt ning juhtumimenetlust kohe ei algatata. Reaalne arvestus ja ülevaade abivajavatest lastest omavalitsuste lõikes puudub

Ida-Viru maakonna rahvaarv on 138 266, millest alla 19-aastaseid on ligikaudu 18 %.

Ida-Virumaal on 8 omavalitsust, kus töötab 23 lastekaitse spetsialisti

- Narvas 9
- Sillamäel 1
- Narva-Jõesuus 1
- Toila vallas 1
- Kohtla-Järvel 4
- Jõhvis 3
- Alutaguse vallas 2
- Lüganuse vallas 2

Laste ja perede komisjonid on loodud Narvas, Sillamäel ja Kohtla-Järvel. Sisuliselt jätkavad need alaealiste komisjonide tööd – see ei ole olnud seaduse eesmärk. Seaduseandja soovis valdkondadeülest toetust lastekaitsetöötajale, et planeerida omavalitsuse territooriumil teenuste arendust ja teha ettepanekuid arengukavadesse.

Toimunud haldusreform loob eeldused senisest võimekamate kohalike omavalitsuste tekkeks, kuid erinevused hoolekandeline abi tagamisel on suured ning teenuste kättesaadavus ja kvaliteet ebahühtlane. Endiselt tuleb kohalike omavalitsusi neile pandud ülesannete täitmisel nõustada ning sotsiaalkindlustuste kvaliteedi ühtlustamisel toetada. (Allikas: Marika Laanemäe, Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse üksus)

Lastekaitse võrgustik Ida-Viru maakonna tasandil:

Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakond, Rajaleidja keskused, PPA, Ida-Viru Keskhaigla laste vaimse tervise kabinet.

Lisaks temaatilised võrgustikud MARAC (lähisuhtevägivalla teod) ja MAPPA (kriminaalhooldusel olevate isikute ametnike võrgustiku ümarlaud).

Eesti kõrgeim suhtelise vaesuse määr ja madal tööhõive määr mõjutavad laste ja perede toimetulekut.

Puuetega inimeste osakaal Ida-Virumaal on kõrge kõigis vanuserühmades, ka laste seas. Eestis on kõige rohkem puuetega lapsi Kohtla-Järvel.

Teenused lastele ja peredele on kättesaadavad:

<http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/teenused-programmid>

Ida-Virumaal töötab Puuetega Laste Tugikodu Päikesekiir, mis loodi Jõhvi valda Eesti Metodisti kiriku Jõhvi koguduse ja Jõhvi vallavalitsuse koostööna. Tugikodu eesmärgiks on anda Ida-Virumaa puuetega lastele võimalus teiste lastega suhtlemiseks, sõprade leidmiseks, maailmapildi avardamiseks ning mitmekülgeks sotsiaalseks arenguks.

Päikesekiires toetatakse laste ja nende perede toimetulekut hoiuteenuse ja teiste tugiteenustega. On loodud vajadustele vastav arengukeskkond, korraldatud õppetegevus koostöös koolidega, mis annab vanematele võimaluse saada päevaks puhkust õpinguteks või töötamiseks.

Teenused lastele ja peredele on kättesaadavad:

<http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/teenused-programmid>

NÕRKUSED

- KOV-idel puudub süsteemne andmete seire abivajavate laste osas.
- Arengukavades on kajastatud eraldi noorsootöö ja haridus, kuid tervikpilti laste heaolu tagamise meetmetest ei ole.
- Vanemlike oskuste arendamise toetamine on nõrk.
- Kohalikud võrgustikud on ebaühtlased.
- Laste arvamuse väljaselgitamine on nõrk koht.
- Teenused tuleks määrata vajaduspõhiselt mitte kättesaadavuse järgi.
- Teenuse pakkujatel ei jätku spetsialiste, puudu on just eestikeelsetest spetsialistidest.
- Vaimse tervise toetamine on puudulik.

ETTEPANEKUD

- Vaimse tervise tegevused ja teenused on vaja muuta kättesaadavateks.
- Maakondlik teenuste planeerimine ja arendamine.
- Soovitav on hinnata lapse abivajadust heaolu kolmnurgast lähtuvalt ja toetudes kaitsetegurite võimestamisele.
- Ressursside mõistlik jagamine hariduse, tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna vahel, et ei tekiks dubleerimist ja inimesi saaks rakendada mõistlikult.

Täiskasvanute hoolekanne ja toetused

Täiskasvanute erihoolekandeteenuse osutajaid oli 2018. aastal Ida-Virumaal 17, teenuse saajaid 493. Turvakoduteenuste osutajaid on 2. Varjupaigateenust osutavad Kohtla-Järve, Narva ja Narva-Jõesuu. Sotsiaalmaja teenuseid pakuti Kohtla-Järvel, Narvas, Alutaguse vallas ja Jõhvis. Sotsiaaleluruum on olemas kõikides omavalitsustes. Samuti on kõikides omavalitsustes peale Toila valla olemas eakate päevakeskused. Puuetega inimeste hooldamine on tagatud kõigis omavalitsustes. Supiköögi teenust pakuvad Narva ja Sillamäe.

Toimetulekutoetused :

Kirde-Eesti	Toetused elaniku kohta kokku, eurot	Rahuldatud taotluste arv toimetuleku piiri tagamiseks 1000 elaniku kohta
2015	19,64	123
2016	28,87	150

Tabel 3. Toimetulekutoetused. Allikas: Statistikaamet

Lisaks riiklikele toetustele makstakse omavalitsustes ka mitmesuguseid toetusi lisaks.

Kohalike omavalitsuste küsitlusest selgus, et 2019. aastal maksavad kõik 8 omavalitsust ravimi-, sünni- ja ranitsatoetust. Abivahendite ja prillitoetust on võimalik saada samuti kõikides omavalitsustes, Narva-Jõesuus saavad seda ainult lapsed. Narvas, Sillamäel, Narva-Jõesuus, Lüganusel, Alutagusel, Toilas ja Jõhvis makstakse toetust ka eakatele vastavalt siis kas küttepude muretsemiseks, jõulude või juubeli puhul.

Toimetuleku valdkonna andmed sihtgruppide (paljulapseliste perede, üksi elavad eakate, sõltuvusprobleemidega ja kinnipidamisasutustest vabanevate isikute jne) kohta on olemas omavalitsustes.

Puuetega laste ja täiskasvanute arv maakonnas suureneb, mis eeldab ka vastavate abiteenuste (isiklik abistaja, koduhooldus, tugiisiku teenus) mahu kasvu ja näitab isiklike abivahendite kasutajate arvu suurenemist.

Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koda aitab puudega inimestel igapäevaeluga paremini toime tulla, pakub toetavaid ja toetatud elamise teenuseid.

NÕRKUSED

- Hoolekandeline abi tagamisel on suured erinevused kättesaadavuse ja kvaliteedi osas.
- Sotsiaalvaldkonna töötajad ei jõua iga üksiku abivajajani.
- Maakonna sotsiaaltöö koordinaatori või üksuse puudumine.
- Puuetega inimeste osakaal on kõrge ja kasvutendentsis kõikides vanuserühmades.
- Omavalitsustel puudub andmete seire abivajajate osas ja võrgustikud on ebaühtlased.
- Teenused on määratud kättesaadavuse, mitte vajaduspõhisuse järgi. Toetavate teenuste pakkujatel ei jätku spetsialiste, puudus on eestikeelsetest spetsialistidest.
- Vaimse tervise toetamine on puudulik.

ETTEPANEKUD

- Sotsiaalvaldkonna arendamine, et tekiks ühtne hästi kättesaadav sotsiaalteenuste võrgustik.
- Hoolduse korraldamisel, vajaduste hindamisel ja teenuste pakkumisel on vaja tagada inimese tervislikest ja sotsiaalsetest vajadustest lähtuv lähenemine.
- On vaja muuta kättesaadavaks vaimse tervisega seotud ja piiratud liikumisvõimega inimestele vajalikud teenused.
- Koostöö arendamine tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi vahel.
- Tuleb luua jätkusuutlik pikaajaline koduhoolduse süsteem, mis aitaks vähendada üldist hoolduskoormust, kuna rahvastik vananeb ja sellest tulenevalt suureneb vajadus toetavate teenuste järele.

TERVISETEENUSED IDA-VIRUMAAL

Tervise Arengu Instituudi statistika andmetel oli 2018. aastal Ida-Virumaal tööl 99 perearsti ning täidetud 88,6 kohta. Pereõdesid oli samadel andmetel 124. See näitaja viitab, et osa perearstidega töötab koos 2 pereõde. Koduvisiite tehti 2018. aastal 8023. Ambulatoorsel vastuvõtul käis 876 729 inimest.

Puudus on mitmetest eriarstidest. Seetõttu on tööl ka palju välismaalt (nt Venemaalt, Ukrainast) tulnud arste, kuid kasutatakse ka Tartu Ülikooli Kliinikumi arstide abi ning paljud spetsialistid korraldavad vastuvõtte Ida-Virumaal.

Esmatasandi tervishoiu roll on muutunud järjest olulisemaks. Jõhvis on valmimas tervisekeskus koos kõigi vajalike abiteenuste osutamise üksustega. Ümberehitus käib nii Ida-Viru Keskhaigla kui ka Kohtla-Järve esmatasandi tervisekeskustes. Koos uuenevate tervisekeskustega tugevnevad ka perearstide meeskonnad ja hakatakse pakkuma laiemat valikut teenuseid. Investeeringud taristusse võimaldavad edaspidi kohalikel inimestel saada ja tervishoiutöötajatel pakkuda terviseteenuseid tänapäevastes ja paremates tingimustes. Tervisekeskuste rajamine on ka oluline panus piirkonna elujõulisusse ja terviseteenuste kättesaadavusse.

SA Ida-Viru Keskhaigla on Ida-Virumaa suurim haigla, mille koosseisus on kirurgia-, sisehaiguste, hamba- ning taastus- ja hooldusravikliinik ning kaheksa meditsiinilist teenistust. Ida-Viru Keskhaigla arstid võtavad vastu maakonna polikliinikutes Kohtla-Järve Järve ja Ahtme linnaosas ning Kiviõlis ja Sillamäel. Haigla teenindab ligi 175 000 elanikuga piirkonda ning annab tööd enam kui 1000-le töötajale.

Tervishoiuteenuse osutaja ülesanne on tagada ja arendada tervishoiuteenuse kvaliteeti, vähendada osutatava teenusega kaasnevaid riske ja hinnata regulaarselt patsiendi rahulolu saadud teenusega.

Maakonnas on 36 hambaraviteenuse osutajat ja 50 õendusalatöötajat.

Maakonda teenindavad Karell Kiirabi ja Narva Haigla Kiirabi.

Sanatoorset ravi pakuvad Toila SPA Hotell ja Narva-Jõesuu sanatooriumid.

Professionaalset tervishoiuteenust, tervisepakette nii ettevõtete töötajatele kui ka eraisikutele ning tervishoiuteenust osutatakse Narvas, Jõhvis ja Kohtla-Järvel.

Pühhiaatrilist ravi osutavad SA Narva Haigla ja SA Ahtme Haigla.

Kodust õendusabi pakuvad täna neli teenuse osutajat, kes on avaldanud ka soovi oma teeninduspiirkondi laiendada. Narvas, Sillamäel, Kohtla-Järvel ja Kiviõlis on teenuste osutajad olemas,

Alates 2018. aasta sügisest pakub Ida-Virumaal riigi toel sõltuvusprobleemidega noorukitele üle Eesti teenuseid Ida-Viru Keskhaigla. Valitsuse otsusega panustatakse HIV ja narkomaania ennetusse järgnevatel aastatel püsivalt 1,5 miljonit eurot rohkem kui seni ja see võimaldab luua ka uusi alaealistele mõeldud rehabilitatsiooniteenuse kohti. Alates 2019. aastast on avatud 24 kohaga ööpäevaringne sõltuvusravi keskus (*IVKH koduleht*).

Ida-Virumaa Keskhaigla koostöös Tartu Ülikooli Kliinikumiga osutab alates 2018. aastast ka regulaarset keemiaravi.

RIIKLIKU IMMUNISEERIMISKAVA TÄITMINE EESTIS JA IDA-VIRUMAAL/NARVAS

Olga Smolina, Terviseameti Ida regionaalosakonna juhataja

Terviseteeenuse strateegia hõlmab teenuseid, teste, sõeluuringuid, mida pakub tervishoiusektor riskigruppidele haiguste ennetamise eesmärgil:

- immuniseerimine,
- tervisriskide hindamine, tervisekontroll, individuaalne terviseaudit,
- kliiniline ehk biomeetriline skriining,
- nõustamine riskikäitumise ja selle ohtudega toimetulemiseks.

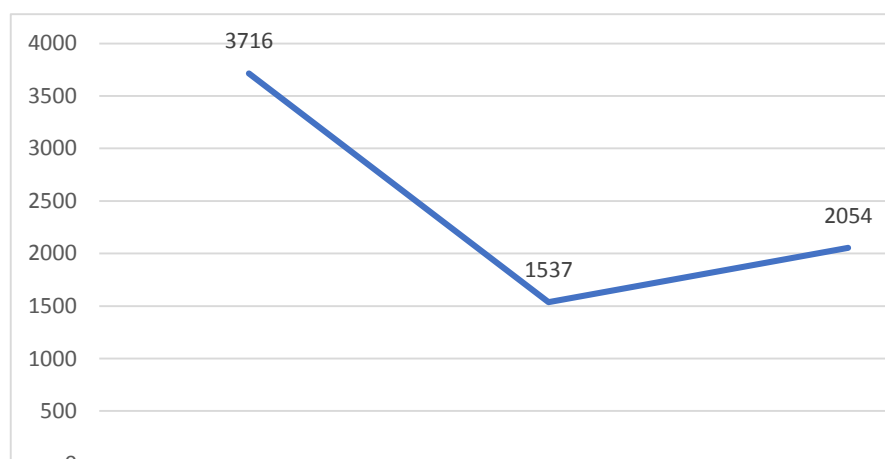
Riikliku immuniseerimiskava eesmärk on tagada laste ja noorte õigeaegne ja kõikehõlmav vaktsineerimistega hõlmatus. Prioriteetsed on need vaktsineerimised, mis aitavad ennetada raskete tagajärgedega haigusi ning vältida nendest põhjustatud haiguskoormust.

Vastavalt immuniseerimiskavale vaktsineeritakse lapsi kaheteistkümne nakkushaiguse vastu: tuberkuloos, B-viirushepatiit, difteeria, teetanus, läkaköha, poliomüeliit, mumps, punetised, leetrid, Hib-nakkus, rotaviirusnakkus ja inimese papilloomiviirusnakkus (*lisandus immuniseerimiskavasse 2018. a*).

Viimase kuue aasta jooksul on vaksineerimistega hõlmatus olnud väikeses langustendentsis. B-viirushepatiidi vastu vaksineeriti Eestis 92,6%, difteeria, teetanuse, läkakõha, poliomüeliidi vastu 93,8%, Hib-nakkuse vastu 94,0%, mumps, punetiste ja leetrite vastu 93,3% (*WHO soovitus on 95%*) 2-aastastest lastest.

Regioon/ haigus	Eesti	Ida-Virumaa (v.a.Narva)		Lääne-Virumaa		Narva	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
MMR	93,3	97,6	96,5	96,9	95,2	95,5	95,8
Difteeria, teetanus, poliomüeliit, läkakõha	93,8	98,6	96,9	95,5	95,5	95,5	95,8
H.influenzae	94,0	98,3	96,6	96,9	94,9	95,7	95,8
B-hepatiit	92,6	98,2	86,5	96,4	94,9	95,9	95,8

Tabel 4. 2-aastaste laste hõlmatus 2016, 2017. Allikas Terviseameti Ida-Virumaa osakond

Joonis 30. Vaksineerimine gripi vastu 2017. Allikas: Terviseamet

Vaksineerimine gripi vastu on kasvutrendis, kuid siiski madal.

NÕUSTAMISTEENUSED

Maakonnas osutatakse nõustamisteenust väga erinevatele riskirühmadele: erivajadustega inimestele, pikaajalistele töötutele, peredele, lastele, eakatele, sõltuvushäiretega noortele. Peamised teenused on: uimastiennetustöö, ambulatoorne metadooni asendusravi, koduõendus, hooldusravi ja hoolekanne, karjäärinõustamine, kutsesuunitlus, lastekaitsealane nõustamine, sotsiaalnõustamine, võlanõustamine, psühholoogiline nõustamine, rehabilitatsioonialane nõustamine, sotsiaalnõustamine.

Sotsiaalnõustamist saab nii individuaalselt, telefoni kui ka e-posti teel nii palju, kui inimesel on vaja. Erivajadusega inimesel või tema pereliikmel on võimalus saada omal valikul psühholoogilist, pere- ja/või võlanõustamist.

Psühholoogilise nõustamise abil saavad inimesed parema arusaama oma võimetest ja neil aidatakse otsida lahendusi toimetulekut takistavatele probleemidele.

Perenõustamine on konkreetse pere juhendamine – abistamine inimsuhete, pereelu ja laste kasvatamisega seotud küsimustes.

Võlanõustamine aitab isikut või perekonda ülemäärase võlgnevuse korral. (Allikas: Sotsiaalministeeriumi koduleht)

Sõltuvusnõustamist, võlanõustamist, psühholoogilist nõustamist pakub Töötukassa. Mitmesuguseid nõustamisteenuseid on võimalik saada Ida-Virumaa Laste ja Noorukite Vaimse Tervise Keskusest, Ohvriabi ja Lepituskeskusest, MTÜ Ida-Virumaa Nõustamis- ja Aktiviseerimiskeskusest, MTÜ Virumaa Laste ja Perede Tugikeskusest, OÜ-st Corrigo.

NÕRKUSED

- Tervishoiutöötajate, -spetsialistide (psühhiaatrite, kliiniliste psühholoogide, vaimse tervise õede) vähesus. Ida-Virumaa ainus lastepsühhiaater on põhikohaga arst-resident Tartu Ülikooli Kliinikumis.
- Meditsiini- ja abipersonali kehv eesti keele oskus.
- Puudulik info nõustamisteenustest ja nende pakujatest.

ETTEPANEKUD

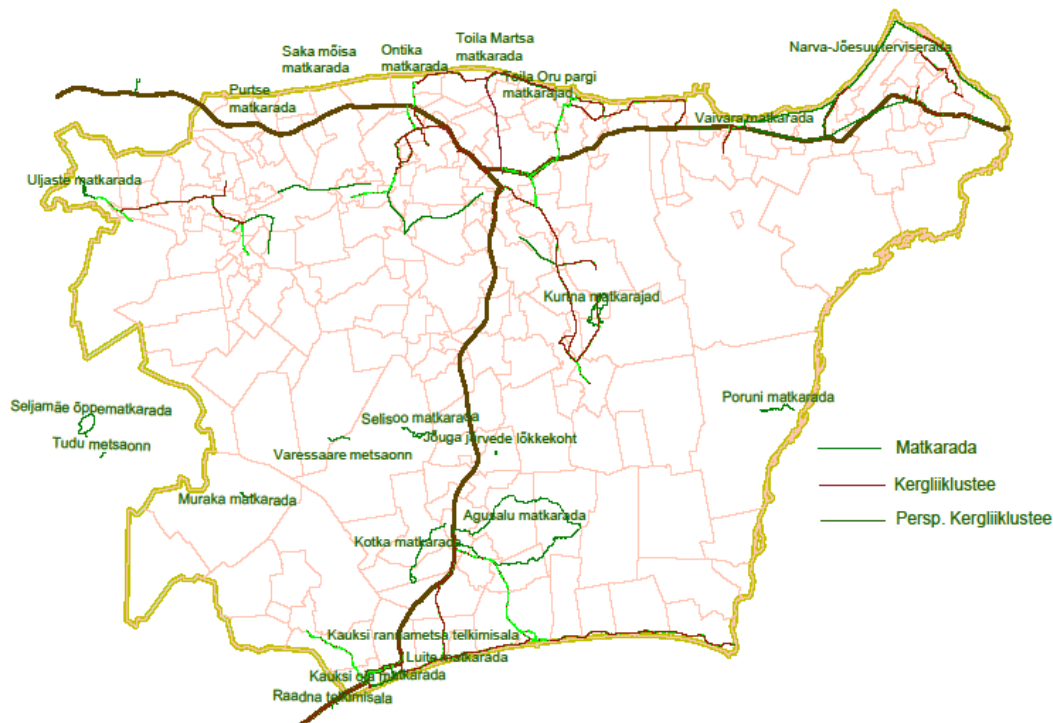
- Muuta töökeskkond tänapäevasemaks – see aitab motiveerida arste-õdesid Ida-Virumaale tööle asuma.
- Luua tervishoiutöötajatele täiendav motivatsioonisüsteem Ida-Virumaal töötamiseks, maksta tegevustoetusi eraldi riikliku programmi või raviteenuste piirhindade diferentseerimise kaudu.
- Välismaalt tulevate arstide integreerimine.
- Eesti keele õpe ja selle taseme tõstmine on hädavajalik. Eestikeelne patsient peab saama arstiga rääkida oma emakeeles, arst peab teda mõistma ja oskama anda vastuseid, soovitusi arusaadavas eesti keeles.
- Toitumisspetsialistide rolli suurendamine ennetustöös.
- Linnaruumi korrastamine, atraktiivseks muutmine.
- Selleks, et inimesed saaksid maapiirkondades elada ja töötada, peab seda toetama kogu sealne sotsiaalne struktuur, sealjuures elamisväärne keskkond, mille oluline osa on ka arstiabi.

(Aime Keis, IVKH ülemarst 2013-2018)

SPORDIRAJATISED JA TERVISERAJAD

Ida-Virumaal on registreeritud 243 spordibaasi, -väljakut või tervisekeskust. Koolide juures asuvaid spordibaase on 47. Spordiorganisatsioone on registreeritud 263. Terviseradade (talvel suusaradade, suvel jooksu- ja matkaradade) korrashoiu eest hoolitsevad omavalitsuste määratud ja nende poolt rahastatud terviseradade hooldajad ning spordiklubid.

IDA-VIRUMAA MATKARAJAD JA KERGLIIKLUSTEED

Joonis 31. Ida-Virumaa matkarajad ja kergliiklusteed. Allikas: Ida-Viru maakonna planeering, 2016

Ida-Virumaa spordirajatistes saab harrastada mitmesuguseid spordialasid. Maakonnas on 88 võimlat ja spordisaali, 12 ujulat, 1 jäähall, 5 lasketiiru, tennise- ja palliplatsid, ekstreemspordiväljakud. Kohtla-Nõmmel ja Kiviõlis on võimalus harrastada mäesuusa- või lumelauasõitu. Olemas on ka 3 tehnikaspordi püsirada.

Statistikaameti andmetel oli 2018. aastal spordiharrastajaid 8703. See näitaja on püsinud suhteliselt ühtlasena.

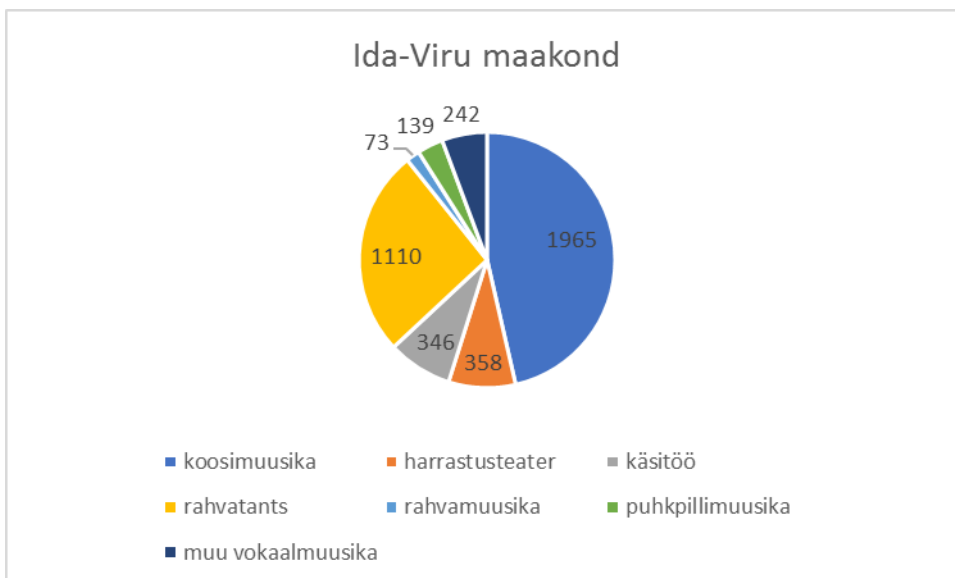
Pannjärvel, Kohtla-Nõmmel ja Narvas asuvaid tervisespordikeskusi kasutab väga palju tervisesportlasi, sest radade kasutamine on tasuta. Pannjärvel tuleb maksta seiklus- ja tuubirajade ning riietusruumide ja duši kasutamise eest.

Turistidele ja tervislike eluviiside harrastajatele pakuvad võimalusi spordikompleksid, matkaklubid, ujulad, veekeskused, rolleri- ja motorajad, suusarajad, safari, loodusturism, seiklusrajad. Võimlad on Illukal, Maidlas ja Vokas, Jõhvis on spordihall. Pidevalt lisandub uusi atraktsioone Kiviõli Seiklusturismi Keskusesse, laiendatud on Alutaguse Puhke- ja Spordibaasi võimalusi aastaringseks kasutamiseks.

Sportimisvõimaluste ja spordirajatiste kohta on info leitav veebiaadressil <http://www.sport.ee/en/maakond/15/idavirumaa>

KULTUUR

Joonis 32. Rahvakultuuri harrastajad 2017. Allikas: Statistikaamet

Statistikaameti andmetel oli Ida-Virumaal 2017. aasta seisuga 39 raamatukogu 32 500 lugejaga ning 9 muuseumi, mida külastas aasta jooksul 131 600 inimest. Suuremalt jaolt tegelevad inimesed vabal ajal muusika ja rahvatantsuga.

Igas omavalitsuses on olemas rahvamajad ja muud võimalused kultuuriselt aega veeta. Töötavad mitmesugused huvikoolid. Maakonnas on omanäolised muuseumid nagu Iisaku kihelkonnamuuseum, Eesti kaevandusmuuseum, Kukruse polaarmõis, Põlevkivimuuseum, Narva kindlus. Huvipakkuvad objektid on ka Kreenholmi kompleks ja Vaba Lava Narva teatrikeskus.

Meil töötab toimiv Viru Filmifond, mille eesmärgiks on mitmekesistada Ida-Viru ettevõtlust, edendada professionaalsete audiovisuaalsete teoste tootmist Ida-Virumaal, tuua Ida-Virumaale investeringuid, reklaamida Ida-Virumaad Eestis ja välismaal. Viru Filmifond kaasrahastab Ida-Virumaal ülesvõetavaid mängu- ja dokumentaalfilme, telesarju, muusikavideosid. (Allikas: IVEK)

Ida-Virumaa üle-Eestilise tuntuse saavutanud traditsioonilised üritused on Jõhvi balletifestival, Rannapungerja Tuletorni kontsert, Kohtla-Nõmmel toimuv muusikafestival "Mägede hääl", Oru pargi promenaad jt.

NÕRKUSED

- Problemaatiline on juhendajate leidmine nii kultuuri- kui spordivaldkonnas.
- Elanike liikumisharjumused ei ole piisavad.
- Spordi infrastruktuur ei vasta tänapäevastele nõuetele.

- Linnade spordibaasidesse (Kohtla-Järvel, Jõhvis ja Narvas) ja kultuuriobjektidele on hea ligipääs ühistranspordiga, aga probleeme on väiksemates omavalitsuskeskustes, kus bussiliiklus on hõredam. Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus asub eemal ja sinna saab oma või tellitud transpordiga.
- Osa vallakeskustes pole terviseradu, jalgratta- ja rulluisuteid nii talviseks kui ka suviseks kasutamiseks. Terviseradade kasutamise võimalus aktiveeriks elanikkonda aktiivsemalt liikuma ja tervisespordiga tegelema.
- Linnade üldkasutatavates spordibaasides on sissepääs tasuline.

ETTEPANEKUD

- Kultuuri- ja spordivaldkonna edukaks toimimiseks tuleb tagada valdkondade maakonnapõhine piisav koordineerimine, mis aitaks leevendada elanike arvu langusest tulenevaid mõjusid.
- Spordivaldkonnas on vajalik leida lahendus spordi infrastruktuuri rajamiseks ja uuendamiseks, praegune olukord ei vasta tänapäevastele nõuetele.
- Perspektiivis võiks määratleda maakondliku mastaabiga kultuuri- ja spordiobjektid, mida omavalitsused võiksid tulevikus ühiselt hallata.

MAJANDUS JA TÖÖHÕIVE

TÖÖTURU JA TÖÖHÕIVE OLUKORD

Ida-Viru maakonnal on suured tööstustraditsioonid. Siin asub enamus Eesti tööstus- ja energeetikavõimsustest. Primaarsektori (põllumajandus, kalandus, jahindus, metsamajandus, maavarade kaevandamine) osakaal majanduses moodustab 2% hõivest, vabariigis üle 3%.

Statistikaameti andmetel oli Ida-Virumaal 2017. aasta 31. detsembri seisuga 13 302 ettevõtet, asutust, mittetulundusühingut, sihtasutust. Suurimad käitised on Enefit Energiatootmine AS, Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS, Enefit Kaevandused, Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, AS Repo Vabrikud, Eastman Specialties OÜ, Aquafor, Molycorp Silmet.

Töötukassa andmetel on Ida-Virumaa pikka aega olnud suurima töötuse määraga maakond. Enim oli töötuid 2017. a lõpu seisuga Jõhvi vallas, Narvas, Kohtla-Järvel ja Sillamäel.

Statistikaameti andmetel oli töötuse määr 2017. aastal Eestis 5,8%, Kirde-Eestis oli see näitaja üle kahe korra suurem (12,4%); tööhõive määr oli IV kvartalis 77,2%, Kirde-Eestis 68,8%.

Ida-Virumaa tööturg ja tööhõive

Anneki Teelahk,

Eesti Töötukassa Ida-Virumaa osakonna juhataja

Ida-Virumaa on ajalooliselt olnud suure töötuse osakaaluga maakond. Põhjus on eelkõige selles, et pikka aega oli Ida-Virumaa tööstuspiirkond, kus suur osa elanikkonnast oli seotud energeetika, mäetööstuse või tekstiilitööstusega. Viimase kümnendi jooksul on tööturu olukord muutunud oluliselt mitmekesisemaks, siia on investeeritud ja töökohti loonud uued ettevõtted ning pakutavate töökohtade arv on aasta-aastalt kasvanud.

Registreeritud töötute osakaal oli viis aastat tagasi 13,4%, praegu 8%. Keskmise töötuse määr Eestis on 4,4%, seega on meie maakonna töötuse osakaal võrreldes Eesti keskmisega peaaegu kaks korda kõrgem. Ida-Virumaast kõrgema näitajaga on Valgamaa, kus töötuse osakaal on 8,2%.

2018. aasta seisuga oli Ida-Virumaal 5147 registreeritud töötut, neist pikaajalisi 2093. Töövõimekaoga klientide arv on 1983, enamik neist on pikka aega tööturult eemal olnud.

Viimased piirkonna suurkoondamised (Nitrofert, VKG, Eesti Energia) olid ajavahemikul 2015. aasta september kuni 2016. aasta märts ning uuesti 2018. aastal, mil Ida-Virumaal tõusis töötute arv lühikese perioodi jooksul.

Muutused tööturul jätkuvad. Praegu on töötukassa klientideks tööotsijad, tööandjad ja töötavad inimesed, seahulgas vähenenud töövõimega inimesed.

Töötukassa vahendab Ida-Virumaal ligikaudu 1000 töökohta. Me toetame tööandjaid töökohtade loomisel ning vajalike töötajate värbamisel ja koolitamisel.

Olulise tähtsusega on tööotsijate ja töötavate inimeste nõustamine ja motiveerimine, et nad arendaksid olemasolevaid ja omandaksid uusi oskusi. Kliente toetatakse nii tasemeõppesse asumisel kui ka tööks vajalike oskuste omandamisel.

2018. aastal rakendus tööle 5574 inimest, neist vähenenud töövõimega kliente 1864, oma ettevõtlusega on alustanud 141 klienti. Töötukassa toel on tasemeõppesse uut eriala läinud omandama 287 inimest, tööturukoolitusel on osalenud üle 4000 inimese. Eesti keele õppel osaleb umbes 700 inimest, neist töötavaid inimesi ligikaudu 500.

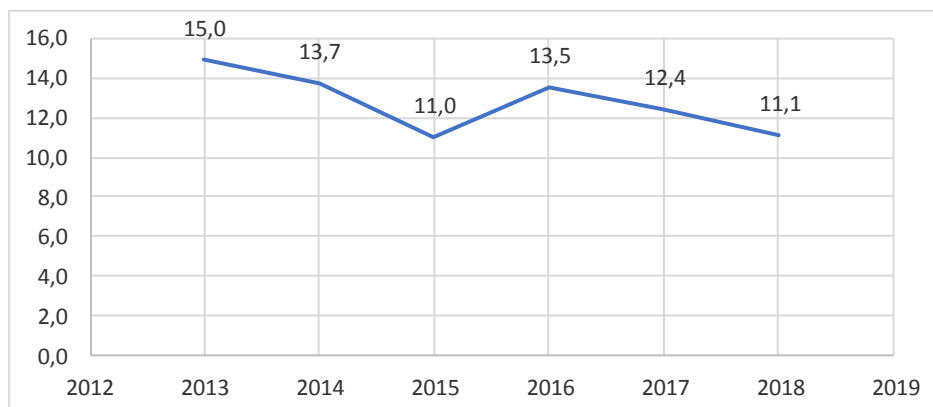
Ida-Virumaa tööturu eelised on oskustöölise ning tehnikahariduse ja vastava töökogemusega spetsialistide ning tasemeõpet ja ümberõpet pakkuvate koolitusasutuste olemasolu.

Ida-Virumaa tööturu probleemideks on inimeste vähene eesti keele oskus, vananenud haridus ja ebapiisavad oskused, pikaajaline töötus ja vähene mobiilsus. Pikaajaline töötus on seotud ka terviseriskidega. Need on väljakutsed meie tööle.

Töötukassas pakutavatele teenustele on viimastel aastatel lisandunud abi erivajadusega inimestele ja nende tööandjale, avalik töö, ettevõtluse alustamise toetus, mobiilne

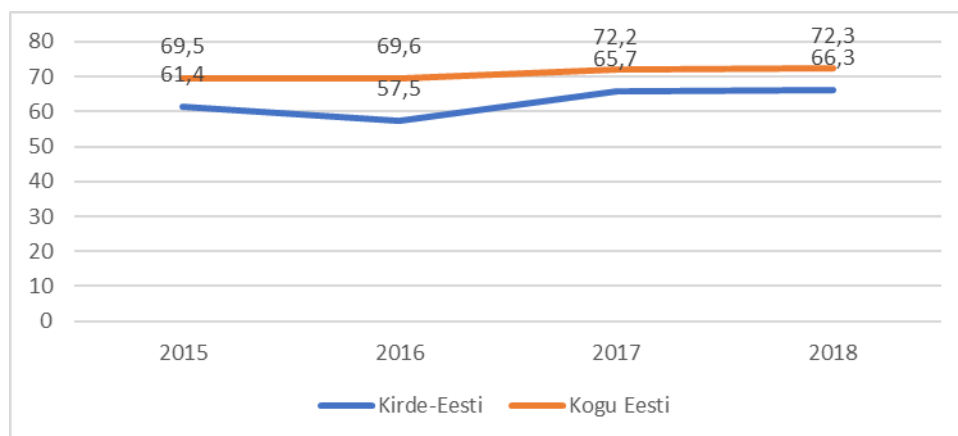
nõustamine MOBI (mobiilne nõustamine piirkondades, kus tööturu- ja karjääriinfole ligipääs võib olla raskendatud). Mobiilsustoetus on mõeldud inimestele, kes asuvad tööle oma elukohast vähemalt 30 km kaugusele, on olnud töötuna arvel vähemalt 6 kuud ja asuvad tööle vähemalt 6-kuulise töölepinguga või avalikku teenistusse astumise lepinguga. Lisandunud on ka välismaal töötamine ja Euroopa töövahenduse teenused (EURES).

Kuna registreeritud töötute arv on suurenenud, on kasvanud ka nende huvi Töötukassa pakutavate koolituste vastu.

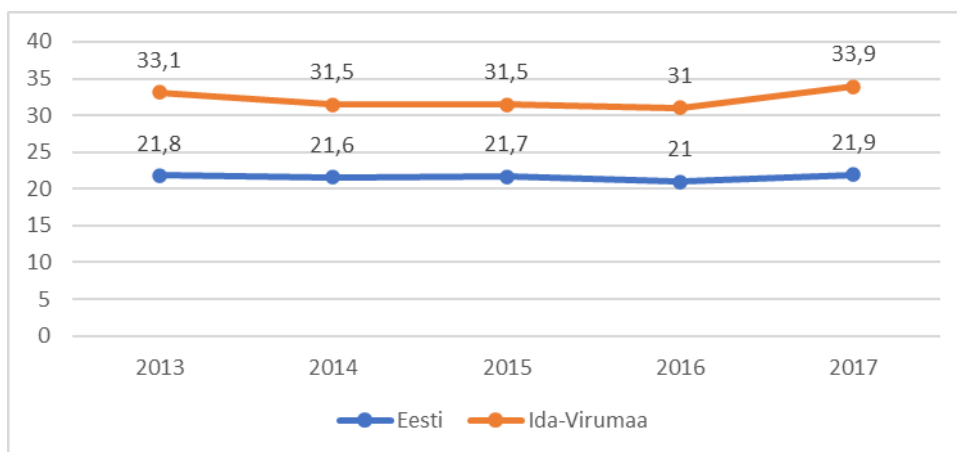
Joonis 33. Töötuse määr Ida-Virumaal. Allikas: Statistikaamet

Teiste maakondadega võrreldes on töötuse määr Ida-Virumaal kõrgeim ning tööhõive määr madalaim, ulatudes 2018. aasta neljandas kvartalis 66,3%-ni.

Joonis 34. Tööhõive määr Ida-Virumaal, 2018, IV kv. Allikas: Statistikaamet

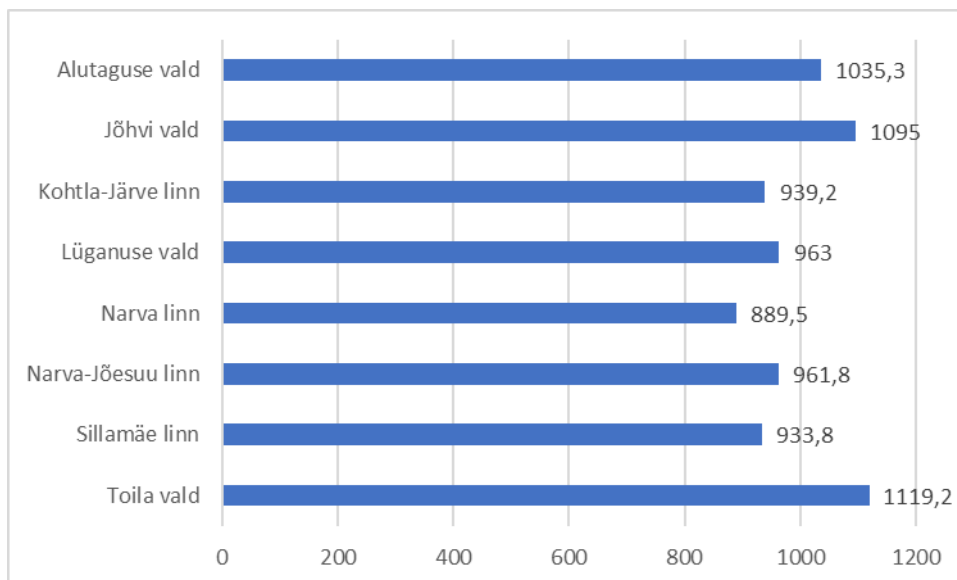
Statistikaameti andmetel on demograafiline töötururindeks püsinud muutumatuna viimased kolm aastat, ulatudes näitajani 0,55. See näitab, et tööturule sisenejate ehk 5-14-aastaste osakaal Ida-Virumaa rahvastikust on poole väiksem tööturult väljalangejate ehk siis 55-64-aastaste osakaalust.

Joonis 35. Suhtelise vaesuse määr, %. Allikas: Statistikaamet

Suhtelist vaesust Ida-Virumaal mõjutavad nii Eesti keskmisest madalam tööhõive määr, mis oli 2018. aasta IV kvartalis 66,3%, kui ka Eesti madalaim palgatöötaja keskmine brutotulu, mis on 996 eurot. Eesti keskmine brutotulu oli 1250 eurot. Aastatel 2016 ja 2017 vaesuse määr taas tõusis, olles vastavalt 31% ja 33,9%. Seega kolmandik Ida-Virumaa inimeste elamistingimustest on alla ühiskonna normidele ja ootustele vastavat taset.

Statistikaameti andmetel elas 2017. aastal suhtelises vaesuses 21,9% Eesti elanikkonnast. Suhteline vaesus on aastaga vähenenud laste ja noorte hulgas, kuid suurenenud vanemaeliste seas.

Joonis 36. Keskmine brutopalk (eurodes) Ida-Virumaa omavalitsustes (2018). Allikas: Statistikaamet

Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2018. aastal suurim palgatöötaja brutotulu Harjumaal – 1250 eurot ning väikseim Ida-Virumaal – 996 eurot. Ida-Virumaa omavalitsuste lõikes on suurim brutopalk Toila vallas ja väikseim suurimas linnas Narvas. Jooniselt nähtub, et linnade elanike brutopalk on väiksem kui valdades. Samal ajal ei ulatu üheski Ida-Virumaa omavalitsuses brutotulu vabariigi keskmiseni (1250 eurot)

NÕRKUSED

- Ida-Virumaa on ajalooliselt väljakujunenud tööstuspiirkond, mis kaotab oma mõju põlevkiviproduktide vähese vajaduse tõttu.
- Eesti keskmisest kõrgem töötuse ja madalam tööhõive määr.
- Kõige madalama brutotuluga maakond.
- Kõrge suhtelise vaesuse määr.
- Kõige madalama töötasuga ametikohad Ida-Virumaal on teenindajatel (portjeedel, administraatoritel, kõõgiabilistel, postiljonidel, kokaabidel, toateenindajatel, õmblejatel ja kooli majahoidjatel).
- Töötuse suurimaks põhjuseks maakonnas on keelebarjäär. Riiklikud keelenõuded kehtivad valdkondades, kus töötamine eeldab inimeste ohutuse tagamist ja suhtlemist.
- Paljude inimeste probleemid on seotud sotsiaalsete kitsaskohtadega, näiteks tööpuuduse ja majanduslik toimetulematusega.

ETTEPANEKUD

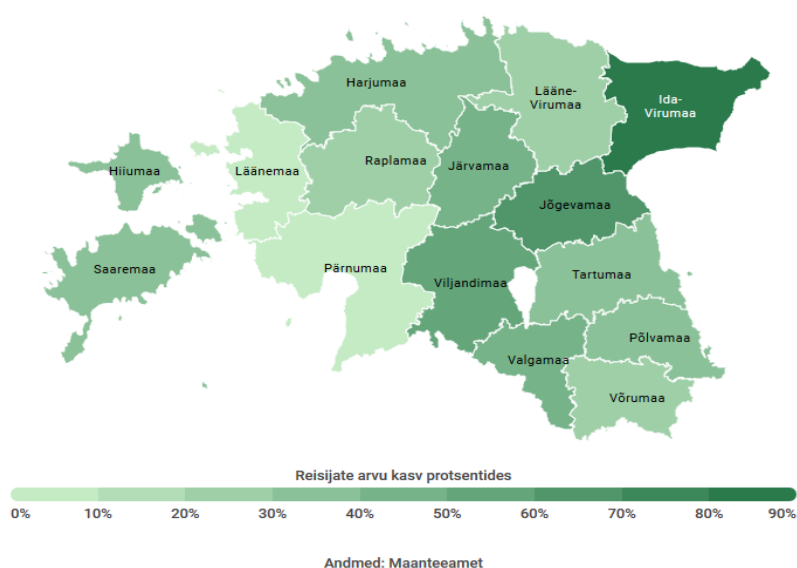
- Sotsiaalsete oskuste õpetamine.
- Pakutavate kohalike teenuste arvu suurendamine ja nende kvaliteedi parandamine, madalapalgaliste töötajate toetamine.
- Järjepidevad keelekursused koos praktikaga. Koostöö tihendamine teiste maakondade päästjate, õpetajate, arstide, teenuseosutajatega, et parandada eesti keele oskust ning tagada ühtlane keeletase kogu riigis.
- Vaimse tervise häireid on erinevaid ning enamikule aitab ravi tuua leevendust. Tänapäevane ravi on mitmekesine ning ei puuduta vaid ravimite tarvitamist. Väga oluline roll on teraapiatel ja tegevustel, mis aitavad haigusega toime tulla. Kõige tähtsam on õigel ajal probleemide märkamine ja nendega tegelemine nii lähedaste kui tööandjate poolt. Ida-Virumaa vajab rohkem kliinilisi psühholooge, psühhoterapeute ja psühhiaatreid.
- Ida-Virumaal on vaja luua elanikele võrdsed võimalused hariduse, eluaseme, töö ning tervise ja tervishoiuteenuste osas, olenemata soost, rahvusest ja sotsiaalsest positsioonist – nii paraneb Eesti inimeste tervis ja elukvaliteet terviklikult.
(*Rahvastiku tervise arengukava*)

ÜHISTRANSPOORT

Ühistransport on regulaarliinidel põhinev reisijate vedu, mis on mõeldud üldsusele kasutamiseks. Ühistranspordi kavandamise ja korraldamise eesmärk on ressurside kasutamise sotsiaalset ja majanduslikku otstarbekust arvestades tagada ühistransporditeenuse pakkumise vastavus nõudlusele, mis tuleneb maakonna elanike ja nende kategooriate (sealhulgas puuetega inimesed, vanurid, õpilased jne) liikumisvajadusest. Ühistransport peab olema turvaline, kättesaadav ja taskukohane. Ühistranspordi koordineerimisel on väga oluline erinevate osapoolte informeerimine ja kaasamine, mis võimaldab huvirühmadel ja avalikkusel saada infot ning mõista otsuste tegemise eesmärgi. Selleks, et leida parimaid lahendusi, on vaja kogukonna toetust ja mõistmist ning selleks peavad kohalikud elanikud ning teenusepakkujad planeerimisprotsessis osalema.

Ühistranspordi korraldus peab võimaldama maakonnasisest tööjõu transporti sel viisil, et see toetaks maakonna ettevõtete sujuvat toimimist. Samuti on ühistranspordil haridussüsteemi korraldamist toetav roll – õppijatel, õpetajatel ja õppejõududel peab olema võimalik jõuda kiiresti ja mugavalt oma haridusasutusteni. Ühistransport peab tagama noortele, täiskasvanutele ja eakatele hea ligipääsu huvihariduskoolidesse ja -ringidesse ning ka õhtusel ajal toimuvatele kultuurisündmustele.

Ida-Viru maakonna ühiskondlikku transporti kasutavast elanikkonnast 98% eelistab bussi kui mobiilsemat liiklusvahendit, sest 2018. aasta juulikuust on maakonnaliinidel bussisõit tasuta. Maanteeameti ühistranspordi statistikast nähtub, et maakondliku ühistranspordi kasutajate arv on Ida-Virumaal 2017. ja 2018. aasta juuli näitajatega võrreldes 92% tõusnud.

Joonis 37. Maakondliku ühistranspordi kasutajate kasv protsentides. Allikas: Maanteeamet

Maakonnaväline bussitransport võimaldab Ida-Virumaalt otseühendust suuremate linnade – Tallinna ja Tartuga ning üks kord päevas on võimalik sõita Pärnusse ja Võrru. Tallinna saab ümber istumata sõita Toilast, Vokast, Lüganuselt, Püssist, Kiviõlist, Sondast, Maidlast, Kuremäelt ja Tudulinast. Tartusse on võimalik otse sõita Iisakust ja Kauksist ning Kiviõlist (läbi Kohtla-Järve ja Jõhvi Maarjamõisa haiglani). Sillamäe-Jõhvi liini on pikendatud Purul asuva Ida-Viru Keskhaiglani.

Möödunud aastal loodud Ida-Viru Ühistranspordikeskus on aktiivselt tegelenud bussiliinide optimeerimise ja ümberkorraldamisega, et võimalikult paljudel külaelanikel oleks võimalik sõita maakonnakeskusesse või lähedalasuvatesse linnadesse tööle või kauplustesse ja teenindusasutustesse.

Kasvanud on ka rongiga reisijate arv. Ümberistumiseta saab rongiga sõita Narvast Tallinna ja vastupidi neli korda päevas.

Oluline on pakkuda sotsiaaltransporti ka hajaasustusega piirkondades, et tagada elanikele ligipääs terviseasutustele, sotsiaalabile ja teenustele. 2016. aasta maakonna sotsiaalvaldkonna analüüsist selgub, et hetkel ei kata Ida-Virumaal sotsiaaltransport praeguseid vajadusi.

NÕRKUSED

- Sotsiaaltransporti ebapiisavus suurendab ebavõrdsust ühiskonna erinevate gruppide vahel, jättes suuremat toetust vajavad isikud veel raskemasse olukorda.
- Tasuta ühistransport on tõstnud reisijate arvu kaks korda, kuid ei ole teada, kas liinidel liikuvate busside arvu on suurendatud. Sõidukid on tihti ülerahvastatud, määratud ning tavapärased sõiduajad on veninud pikemaks. Tulevikus võib reisijate osakaal taas langeda, kuna ebamugavused ei kaalu üles tasuta sõitmist.

4. TURVALISUS

KESKKONNAMÕJURID: ROHEALAD, ÕHK, JOOGIVESI, PÕLEVKIVI

Ida-Virumaal leidub põlevkivi, turvast ja paasi, kvaliteetset savi ja liiva ning kruusaliiva. Kontrastina tööstuskeskkonna kõrval annab tooni imekaunis loodus, mis meelitab piirkonda nii sise- kui välisuriste. Ida-Virumaal on metsaga kaetud üle 50% territooriumist. Siin võib näha nii kuivi nõmme-, laane- või palumetsi kui ka niiskeid lodu- ja soometsi.

Ida-Virumaal asub kaks riiklikku õhu pidevseire mõõtejaama – üks Kohtla-Järvel Kalevi tänaval ja üks Narvas Kreenholmi tänaval. Joogiveega varustus on Ida-Viru maakonnas lahendatud 98,7% ulatuses. Ühisveevärke on 120, nendest juhutarbijatega (9871 in.) veevärke 51 (35 majutus-, 10 tööstus-, 4 toidukäitlemis- ja 2 vett pakendavat ettevõtet (ühel oma puurkaev, teine kasutab Narva linna ühisveevärgi vett).

Aasta	Veevarkide arv	Vastavad veevärgid	Mittevastavad veevärgid	Nõuetele vastavad veevärgid, %
2015	118	109	9	92,4
2016	131	110	21	84,6
2017	126	103	23	81,7
2018. 1. pa	120	106	14	88,3

Tabel 5. Joogivee kvaliteet Ida-Virumaal aastate lõikes.

Põlevkivi kaevandamise ja töötlemise mõjupiirkonda kuulub 8 IdaVirumaa omavalitsust. Põlevkivi kaevandamine on mõjutanud nii kaevanduste töötajaid kui ka ümberkaudseid elanikke. Kaevandamisega kaasnevateks peamisteks tervise- ja terviseohuriskideks on õhusaaste ja müra, mõju joogivee kvaliteedile ning kaasnevad vibratsioon ning pinnareljeefi muutused.

Välisõhusaaste on üks olulisemaid keskkonnatervise riske, mille vähendamiseks saab kahandada insuldist, südamehaigustest, kopsuvähist ja kroonilistest kui ka akuutsetest hingamisteede haigustest (sh astma) tulenevat haiguskoormust.

TRANSPORT JA TEEDEVÕRK

Tervist toetava ja turvalise elukeskkonna arendamise juures ei saa tähelepanuta jätta transporditaristut, sealhulgas teede võrgustiku, ühistranspordi, raudtee, vee- ning õhutranspordi mõju elanike tervisele. Transporditaristu planeerimine mõjutab lisaks turvalisusele ja rahvastiku mobiilsuse toetamisele ka hariduse, tervise- ja tervishoiu- ning sotsiaalteenuste kättesaadavust.

Ida-Virumaad läbib kaks peamist maanteed: Tallinn - Narva - Sankt-Peterburg ning Jõhvi - Tartu - Valga. Teedevõrgu heakord püsib samal tasemel teiste maakondadega – kõik olulisemad teed on asfalteeritud ning enamik väiksemaid kõrvalteid kaetud kõvakattega. Riigimaanteed on kokku 920,2 km ulatuses, millest kattega teid on 701,6 km. Liiklussagedus Ida-Virumaa teedel on 4238 autot ööpäevas ühele ruutkilomeetrile. Uus transpordi suund Via Hanseatica (Peterburi - Narva - Jõhvi - Tartu - Valga - Riia - Kaliningrad - Gdansk - Berliin - Hamburg) toob endaga kaasa liiklustiheduse kasvu. Sellel suunal asuval maanteetrassil on väga suur ja kasvav majanduslik potentsiaal, kuna ta ühendab suuri majanduskeskusi.

	2004	2009	2035
Sõiduautod	2,0 milj	1,87 milj	3,4 milj
Veoautod	120 000 (sh 24 000 Eesti)	153 000 (sh 31 000 Eesti)	271 000
Bussid	216 000	167 000	195 000
Kokku	2,39 milj	2,19 milj	3,9 milj

Tabel 6. Autotranspordi intensiivsus Jõhvi-Narva trassil

Euroopa Liidu transpordipoliitika seisukohalt on eelistatumad ökoloogiliselt puhtamad transpordiliigid – raudtee- ja meretransport – võrreldes praegu domineeriva autotranspordiga.

Eesti suuruselt teine merekaubasadam AS Sillamäe Sadam etendab üha kasvavat rolli Eesti ja eriti Kirde-Eesti transpordisüsteemis ning majanduses tervikuna. Multifunktsionaalse sadamana on Sillamäe sadamal olemas infra- ja superstruktuurid, võimaldamaks kõikide kaubagruppide käitlemist alates nafta- ja puistekaupadest kuni konteinerkaupadeni.

2018. aasta seisuga töötab Sillamäe sadamas üle 140 inimese ning sadama terminalides ja muudes sadamaga seotud ettevõtetes lisaks veel umbes 1000 inimest. Neist 90% on Ida-Virumaa elanikud ja neist omakorda üle poole sillamäelased.

Plaanitavad laiendused ning Sillamäe ja Kotka vahelise parvlaevaliini taaskäivitamine loovad juurde ligi sadakond töökohta.

Via Hanseatica transpordivõrgustiku kasutajate suurenemine toob endaga kaasa piirkonna majandustegevuse aktiveerumise, tänu millele võib leeveneda tööpuudus.

NÕRKUSED

- Peamine välisõhusaaste koormus tekib põlevkivi kaevandamisest ja töötlemisest, transpordi, energia, jäätmekäitluse, hoonete ja põllumajanduse sektoritest.
- Õhu saasteainete tekitatud kahjustused võivad tekkida neid sisse hingates või ainete kokkupuutel nahaga.
- Suurenev liiklustihedus, laiendused Sillamäe sadamas võivad tõsta nii keskkonna mürataset kui mõjutada õhukvaliteeti. Müra avaldab häirivat või tervistkahjustavat mõju organismile.

ETTEPANEKUD

- Viia läbi uuringuid kohalike elanike seas, selgitamaks välja hetkevajadused ja rahulolu. Ehk oleks võimalik suurt tööpuudust leevendada ühistranspordi ümberkorraldamisega, andes elanike suurema mobiilsuse ja võimaluse leida tööd ka kodust kaugemal.

- Tihendada rongiliiklust, võimaldamaks kiiret jõudmist Narvast Tallinna ja vastupidi.
- Korrigeerida busside sõidugraafikuid nii, et oleks võimalik rongidele ettevedu (nt Sillamäelt Vaivarasse, Vokast Jõhvi raudteejaama jne) ning sobitamine suuremate kultuuri- ja spordisündmustega.
- Teostada regulaarset müraseiret ning pöörata kõrgendatud tähelepanu õhukvaliteedile – keskkonnaseisund Ida-Virumaal on oluliselt paranenud, kuid see on üks potentsiaalne tervist mõjutav ohutegur antud piirkonnas.

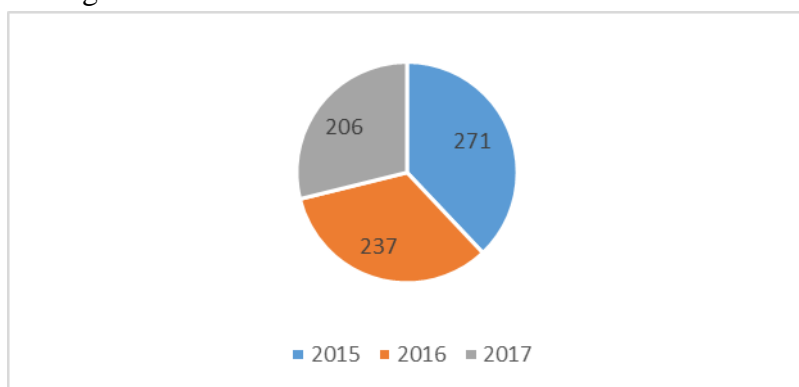
TURVALINE KOGUKOND POLITSEI PILGU LÄBI

Ida prefektuur

Kogukonna turvatunde määrab kogukond ise. See, milline on piirkonna kuritegevuse tase, annab hea ülevaate meie tugevustest ja nõrkustest. Politsei- ja Piirivalveameti igapäevaseks tööks on inimeste turvatunnet tõsta ja tagada, kuid õnneks on viimastel aastatel tänu headele koostööpartneritele (kohalikele omavalitsustele, haridus- ja riigiasutustele, eraettevõtetele) vastutust hajutatud – on mõistetud, et vaid koostöös on võimalik jõuda kogukonnani, teha tõhusat ennetustööd ning seeläbi tõsta turvatunnet ühiskonnas.

ALAEALISED

Kuriteod Ida-Virumaal on vähenemistrendis, märgatav vahe on nii täisealiste kui alaealiste registreeritud kuritegude osas. Kui täisealiste toimepandud kuritegudest moodustavad suurema osa varavastased kuriteod, siis alaealised on kõige rohkem korda saatnud isikuvastaseid kuritegusid. 2018. aasta kuuga (jaanuar – juuni) panid alaealised toime 126 kuritegu.

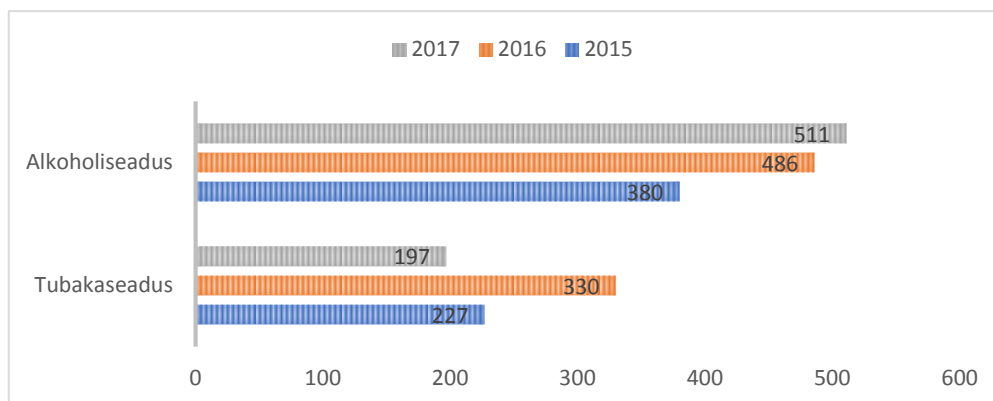

Joonis 38. Ida-Virumaal registreeritud alaealiste toimepandud kuritegude arv 2015 - 2017.

Allikas: Politsei-ja Piirivalveamet

Ida-Virumaal on alaealiste (14-18-aastaste) toimepandud väärtegevuste arv jäänud enam-vähem samale tasemele, kõige rohkem rikutakse alkoholiseadust. Statistilistes andmetes ei kajastu 2017. aasta lõpus politsei poolt kasutuselevõetud mittekariistuslike ja taastava õiguse meetmete rakendamine alaealiste õigusrikkujate suhtes. Hea suund on, et tubakatoodete tarvitamine alaealiste hulgas on vähenenud, kuid muret tekitab, et nende alkoholi tarbimine on kasvamas – kui 2015. aastal registreeriti 380, siis 2017. aastal juba

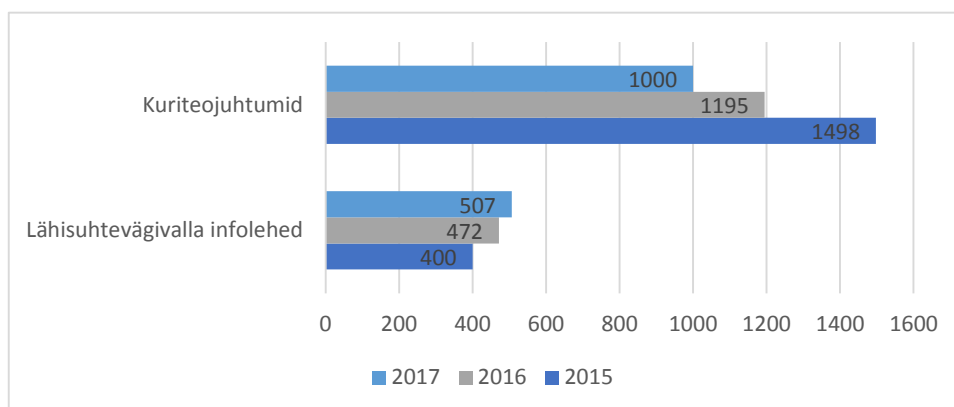
511 juhtumit. 2018. aasta 6 kuuga (jaanuar – juuni) panid alaealised (alla 16-aastased) toime kokku 392 väärtetu, neist narkoväärtetugusid 41, tubakaseaduse rikkumisi 49 ja alkoholiseaduse rikkumisi 76.

Joonis 39. Ida-Virumaal registreeritud alaealiste poolt toimepandud tubakaseaduse ja alkoholiseaduse rikkumised 2015 - 2017. Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

LÄHISUHTEVÄGIVALD

Lähisuhtevägivalla juhtumite arv on Ida-Virumaal võrreldes ülejäänud Eestiga kõrgem. Kuigi registreeritud kuritegude arv on aastatega mõnevõrra vähenenud, on suurenenud lähisuhtevägivalla juhtumite arv, milles süüteomenetlust ei alustata. 2018. aasta esimese kuue kuu jooksul registreeriti 376 kuriteojuhtumit, mis näitab kasvavat trendi.

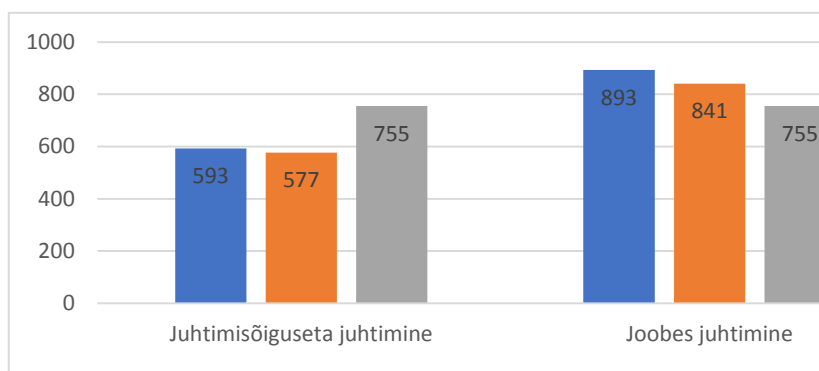

Joonis 40. Lähisuhtevägivalla juhtumid Ida-Virumaal 2015 - 2017. Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

Lähisuhtes toimepandud kuritegude ennetamisel on võtmetähtsusega varajane märkamine ja sekkumine. Raskemate juhtumite lahendamiseks on erinevate asutuste koostöös asutud rakendama MARAC-meetodit. Eesmärgiks on, et lähisuhtevägivalla ohver ei jääks abita. Politsei on lähisuhtevägivalla probleemidega tegelemisel seadnud üheks prioriteediks korduvjuhtumite arvu vähendamise. Senisest rohkem pööratakse tähelepanu ka järelkontrolli kvaliteedile ning Pärnu pilootprojekti eeskujul tehakse kohalike omavalitsuste ja ohvriabiga aktiivset koostööd vägivallatseja kodust eemaldamiseks. Põhitähelepanu peaks olema siiski pööratud sellele, kuidas taolisi eskaleerumisi ennetada.

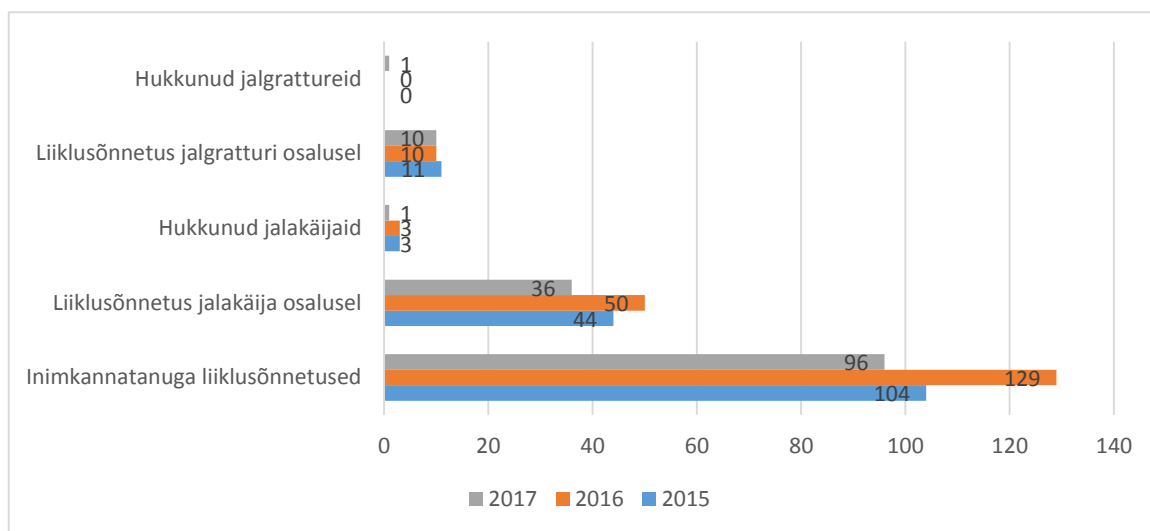
LIIKLUS

2018. aasta esimese kuue kuu jooksul toimus Ida-Virumaal 37 inimkannatanuga liiklusõnnetust ning neis hukkus kaks inimest. Olukord liikluses on keeruline – teedel liigub aina rohkem mootorsõidukeid ning ka kiirused on üha suuremad. Esimese kuue kuuga tabati roolist 362 juhtimisõigusetega kodanikku ning 354 isikut, kes olid mootorsõidukit juhtinud joobeseisundis (neist 31-l tuvastati narkojoove). Kasvavaks trendiks on nii kergliiklejate kui ka mootorsõidukijuhtide kõrvaliste asjadega tegelemine liikluses olles.

Joonis 41. Juhtimisõigusetega ja joobes juhtide rikkumised Ida-Virumaal 2015 - 2017.

Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

Joonis 42. Inimkannatanuga liiklusõnnetused Ida-Virumaal 2015-2017. Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

Kõikidest joobes juhtidest olid 2015. aastal 45, 2016. aastal 40 ja 2017. aastal 54 isikut narkojoobes. Olenemata sellest, et 2017. aastal toimus eelnevatest aastatest vähem liiklusõnnetusi, hukkus neis siiski kahjuks rohkem inimesi kui varasematel aastatel (2015 – 5 inimest, 2016 – 7 inimest ja 2017 – 10 inimest). Kasv (2016 vs 2017) on toimunud nii turvavarustuse mittekasutamises, kiiruse ületamises, liiklusriskeerivas käitumises kui ka

kõrvalistes tegevustes. 2018. aasta esimesel poolaastal toimus 12 õnnetust, kus üheks osapooleks oli jalakäija ning 6 õnnetust, kus üheks osapooleks oli jalgrattur.

Koolides toimub järjepidev laste ja koolipersonali teadlikkuse tõstmine kooli- ja kohtinguvägivalla osas.

2017. aasta lõpus hakkas politsei rakendama taastavat õigust ja mittekariistuslikke meetmeid, st alaealisele õigusrikkujale ei määrata kohe karistust, vaid püütakse leida muid mõjusaid meetodeid tema suunamiseks, vältimaks edasiste süütegude toimepanemist.

Üha enam panustab politsei oma töös ennetuslikesse tegevustesse, kaasates seejuures ka noori endid.

Jätkatakse projektiga KEAT (Kaitse End ja Aita Teist), kus noortele jagatakse teadmisi aktuaalsetel teemadel. Projekt toimub Päästeameti eestvedamisel ning koostöös teiste partneritega (politsei, Punane Rist, Elektrilevi, Kaitsepolitsei jne).

Jätkatakse projektiga SPIN. Projekt "Noortele arenguvõimaluste pakkumine programmi SPIN abil" aitab ennetada ja vähendada riskirühmas olevate 10-18-aastaste noorte sotsiaalset tõrjutust ja tööturuprobleeme ning toetada noorte aktiivsete eluhoiakute kujunemist. Tegevuse elluviimisega pakutakse noortele lisavõimalusi arenguks ja eneseteostuseks, osaledes vabaajategevuses. Toetatakse nende eluks vajalike oskuste arendamist struktureeritud, kuid noorte huvidest ja vajadustest lähtuvate tegevuste abil. (SIM koduleht)

Koostöö Maanteeametiga: "Peata, vaata, veendu!", "Helkuriga sõbraks", eakate mootorsõidukijuhtide täiendkoolitused, jalgrattasõidu õpe jne. Eakate tervise ja infopäevade korraldamine Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu toel.

NÕRKUSED

- 2018. aastal alustati Ida-Virumaal Ohvriabi eestvedamisel koostöös politsei, kohalike omavalitsuste ning Virumaa Naiste Tugikeskusega MARAC-mudeli kasutamist, mis kahjuks ei käivitunud.
- Esineb juhtumeid, kus ohver ei julge vägivallajuhtumi kohta ütlust anda ega soovi, et vägivallatseja kodust ära viidaks.
- N-õ kõrvalised isikud ehk naabrid, lähikondsed jt ei teata lähisuhtevägivalla juhtumitest, kuna ei julgeta sekkuda.
- Maakonnas pole piisavalt teenuseid, kuhu alaealine õigusrikkuja suunata.
- Liikluses osalejate hoolimatus.
- Maakonnas pole piisavalt sotsiaalprogramme, kuhu õigusrikkujaid suunata.

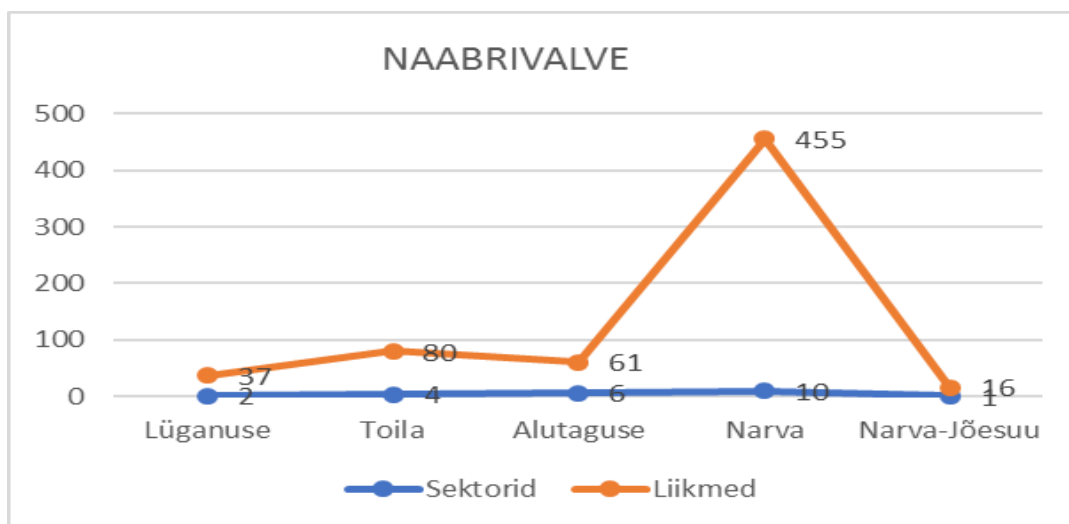
ETTEPANEKUD

- Kasutada rohkem 2018. aasta sügisest rakendunud mudelit, mille kohaselt lähisuhtevägivalla juhtumi puhul (olenemata ohvri soovist) viiakse vägivallatseja ajutiselt kodust ära ja paigutatakse kohaliku omavalitsuse poolt pakutavale pinnale. Projekti üheks võtmekohaks on spetsialistide koostöö ja valmisolek. Ohvritele pakutakse kiirelt ja vahetult abi.
- Jätkata erinevate tasandite koostööpartneritega koolivägivalla ennetamist ja tõkestamist. Kutsuda ellu ja jätkata haridusasutustes läbiviidavaid programme.
- Koostööpartnerite (tugiisikute, haridusasutuste töötajate, sotsiaaltöötajate jne) väljaõpe.
- On vaja välja töötada teenused ja programmid, kuhu riskikäitumisega noori suunata.
- Maakonnaülese uimastitõkestamise plaani väljatöötamine ning selle rakendamine.
- Uimastiennetusprogrammide rakendamine haridusasutustes.
- Maakondlike liiklusohutuskampaaniate ellukutsumine.
- Eeskujuliku eestkõneleja rakendamine maakonnas.
- Jalgrattaõppe laiendamine kõikidesse maakonna haridusasutustesse.
- Koostöös kohalike omavalitsustega eakate mootorsõidukijuhtide koolituste ellukutsumine.
- Kogukonnas liikluskohvikute korraldamine ning aktivistide kaasamine.
- Välja töötada ja rakendada sotsiaalprogramme koostöös kohalike omavalitsuste ja teiste spetsialistidega riskikäitumise vähendamiseks täiskasvanute hulgas.
- Luua lähisuhtevägivalla märkamise ja ohvrite teadlikkuse tõstmise kava maakonna tasandil.

Teadlikul kodanikuaktiivsusel on oluline roll julgeoleku ja turvatunde edendamisel ning seetõttu on oluline roll ka kohalikel omavalitsustel, kelle õiguseks ja kohustuseks on iseseisvalt ja seaduste alusel juhtida kohalikku elu, lähtudes valla- või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi. (*Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 2016*)

NAABRIVALVE

Tänases Eestis on naabrivalve eelkõige elanikke ühendav tegevus, et vähendada piirkonnas anonüümsust ja olla abiks oma naabritele. Ehkki naabrivalve liikumine seondub eelkõige kuritegevuse ennetusega, siis tegelikult on eesmärgiks tegeleda turvalisuse ja heakorra ka laiemas mõistes. Naabrivalve ülesandeks on algatada ja toetada projekte, mille eesmärgiks on turvaline elukeskkond.

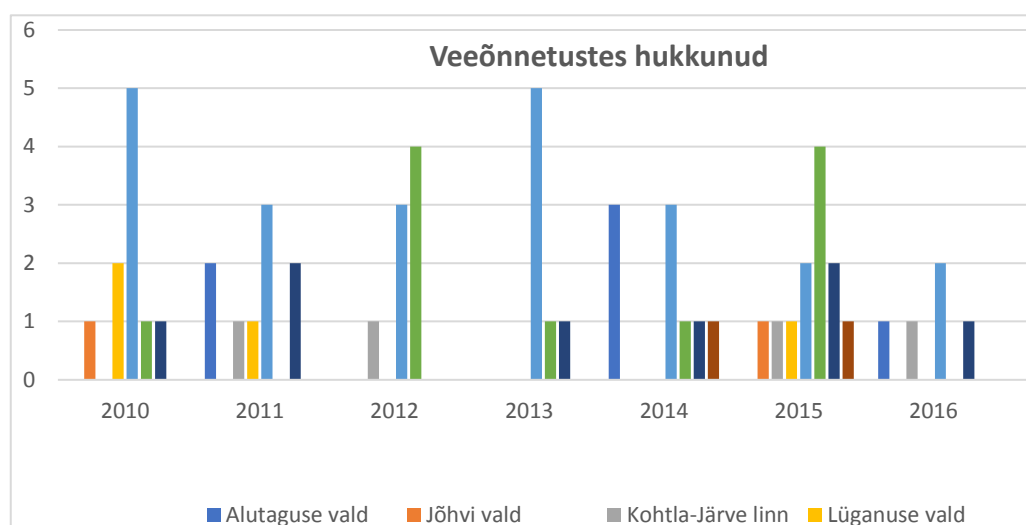
Joonis 43. Naabrivalve Ida-Virumaal. Allikas: MTÜ Eesti Naabrivalve, Marek Väljari

Nagu jooniselt nähtub, ei ole Ida-Virumaal kõikides omavalitsustes naabrivalve sektoreid. Kõige rohkem on neid loodud Narva linnas ja Alutaguse vallas.

VEEÕNNETUSTE NING TULEKAHJUDE SEOS RAHVATERVISEGA PÄÄSTEAMETI SEISUKOHAST

Päästeameti visioon on, et aastaks 2025 ei hukuks Eestis veeõnnetustes rohkem kui 20 inimest. 2017. aastal hukkus Eestis 43 inimest. Ida-Virumaal on viimase kaheksa aastaga uppunud 71 inimest. Üheks oluliseks ennetusvaldkonna temaks on elanikkonna veeohutusalane teadlikkus. Veeõnnetuste, vigastatute ja hukkunute arvu vähendamiseks tuleb suurendada elanike ohutusalast teadlikkust ning kujundada nende käitumist ja hoiakuid.

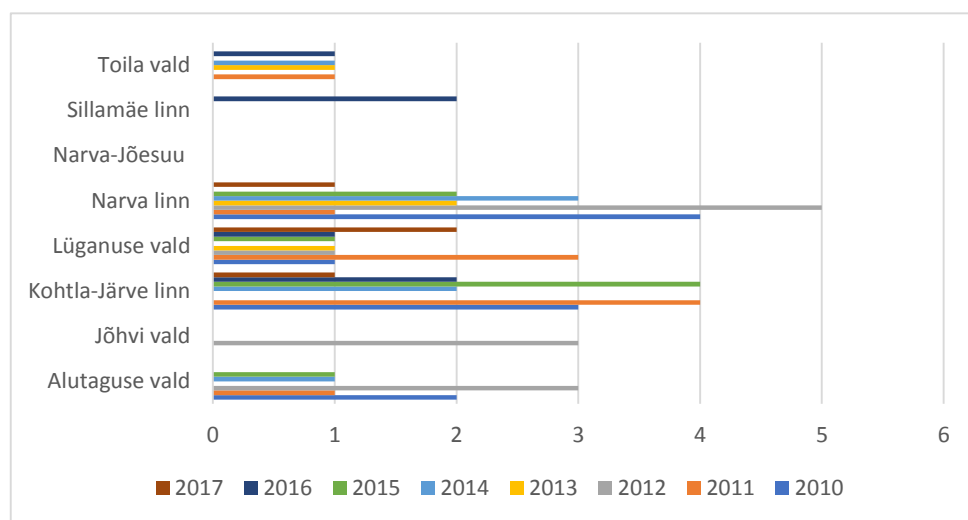
Joonis 44. Veeõnnetustes hukkunud, 201-2017. Allikas: Päästeameti, Ida Päästkeskus

TULEKAHJUS HUKKUNUD JA VIGASTATUD

Päästeameti visiooniks on 2025. aastaks jõuda päästealase turvalisuse tasemelt võrdsele positsioonile Põhjamaadega. Õnnetuste, hukkunute ning vigastatute arvu pidev vähenemine on Päästeameti eduka ennetustöö tulemus.

Aastaid on suurt tähelepanu pööratud ennetustöö olulisusele, mistõttu on tegevusse kaasatud mitmed Päästeameti struktuurüksused. Kuigi fookus on teemal kaua püsinud, kasvab vajadus ennetustöö järgi pidevalt, mistõttu on oluline rakendada tänapäevaseid võimalusi ja lahendusi.

Tuleõnnetuste, vigastatute ja hukkunute arvu vähendamiseks tuleb suurendada elanike ohutusalast teadlikkust ning kujundada nende käitumist ja hoiakuid. Päästeameti sõnastatud eesmärk on: inimesed ennetavad tuleohte, on nendeks valmis ning käituvad ohu korral õigesti. Teenuse eesmärgist lähtuvalt tegeletakse inimeste tuleohutusalase teadlikkuse tõstmisega järjepidevalt.

Joonis 45. Tulekahjus hukkunud, 2010-2017. Allikas: Päästeameti, Ida Päästkeskus

NÕRKUSED

- Alkoholihoobes ja mitteettenähtud kohtades ujuma minek.
- Nõrgale jääle minek (keelavate siltide puudumine).
- Kukkumised kraavi või veekogusse.
- Hooletu suitsetamine.
- Katkised elektrijuhtmed.
- Lahtise tulega hooletu ümberkäimine.
- Katkised küttekolded.
- Päästeamet ei suuda leida üles kõigi abivajajate kodusid. Kohalikud omavalitsused võiksid Päästeametile anda probleemsete kodude kohta infot ja aadresse, et saaksime ühekoos leida lahendusi elutingimuste parandamiseks või hoiakute muutmiseks.

ETTEPANEKUD

- Kohalike omavalitsuste senisest suuremal määral teadlikkuse tõstmine ja tegevustesse kaasamine.
- Päästeamet edastab kohalikele omavalitsustele (KOV) selge sõnumi oma pikaajalistest soovidest, kuulab ära nende prioriteetid ning lepib kokku koostööpunktid KOV tegevuskavade ja ka Päästeameti tegevuskava tasandil.
- Kohalike omavalitsuste aktiivsena hoidmiseks on Päästeameti tegevused nende suunas pidevad ja järjekindlad.
- Koostöös kohalike omavalitsustega suurendame igaühe kaasatust.
- Päästeameti partnerite kvaliteedi parandamine ning erasektori partnerite suuremas mahus kaasamine.
- Päästeamet hoiab ja harib olemasolevaid partnereid, et nad oskaksid ise paremini kaasata uusi partnereid ning luua koostöövõrgustikke (näiteks kohalikud omavalitsused kaasavad ise rohkem kogukondi).
- Kogukonnaliidrite suurem kaasamine. Suurendame kohalike liidrite, külavanemate, korteriühistute juhtide teadlikkust.
- Päästeamet õpetab kogukondi ise probleeme tuvastama ning nendele lahendusi leidma.
- Kasutame kogukondades elavaid Päästeameti töötajaid ja vabatahtlikke kogukondade teadlikkuse tõstmisel.
- Ohutuspäevad suuremates keskustes koostöös teiste ohutusvaldkonna partneritega. Koolitused erinevatele sihtrühmadele: koolieelikud, 6.-8. klass, tööealine elanikkond, eakad. Infopäevad ja infolauad külapäevadel, vallapäevadel, erinevatel üritustel. Kohalikes lehtedes artiklid, riiklikud meediakampaniad. Kodunõustamised kodudes (sh veeohutusosalased).

Käesoleva tervise- ja heaoluprofiili koostasid ja olid abiks:

Eha Samra, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu rahvatervise spetsialist

Brith Kupper, Irina Panfilova, Kai Kukk, Merilin Varsamaa, Taavi Tšernjavski, Leida Uusbek, Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tervisedenduse õppekava viimase kursuse tudengid

Nele Kunder, Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tervisedenduse õppekava juht, õppejõud-lektor

Jaak Kirsipuu, Päästeameti ennetusosakonna ekspert

Liina Järvi, Ida Päästkeskuse nõunik

Kirsti Hindreus, Politsei- ja Piirivalveameti Ida prefektuuri teabebüroo vanemkorrakaitseametnik

Olga Smolina, Terviseameti Ida regionaalosakonna juhataja

Alevtina Uustalu, Ida-Viru Keskhaigla õendusjuht

Marika Laanemäe, Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna Ida piirkonna juht

Urmas Tokman, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu siseturvalisuse spetsialist

Kerly Paju, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu spetsialist

Allikad:

Maakonna tervise- ja heaoluprofiili koostamise juhendmaterjal. TAI, 2018

Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili koostamine. TAI

Ida-Viru maakonna terviseprofiil 2014

Maakonna tervise ja heaolu ülevaade 2018. TAI

Tervise Arengu Instituut. www.tai.ee

Kuidas edendada elanike tervist ja ennetada haigusi. 65 ideed kohaliku tasandi organisatsioonidele. TAI, 2016

Sotsiaalministeeriumi koduleht. www.sm.ee

Ida-Viru Maakonna arengustrateegia 2019-2030+

Ida-Virumaa omavalitsuste kodulehed

Tervise Arengu Instituut

Eesti Statistikaamet

Terviseamet